

Urban Nature Plan

luonnon monimuotoisuuden turvaaminen
ja luonnon virkistyskäytön edistäminen
Espoossa

Luontoviisas Espoo 4/2024

Sisältö

1. Luonnon monimuotoisuus kasvavassa kaupungissa	4
2. Luonto ja ekosysteemipalvelut Espoossa	6
3. Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja virkistyskäytön edistäminen Espoossa	10
3.1. Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen	10
3.2. Siniviherrakenteen turvaaminen	17
3.3. Vesistöjen tilan parantaminen	20
3.4. Luonnon virkistyskäytön edistäminen	24
3.5. Luontotiedon ja asukasyhteistyön lisääminen	27
4. Tulevaisuuden luontoviisas Espoo	31

Kirjallisuus

Luontoviisas Espoo 4/2024

Julkaisija: Espoon kaupunki

Julkaisuvuosi: 2024

ISBN 978-952-7511-26-8 (pdf)

Saatavilla osoitteesta www.espoo.fi/luontoviisas

Tekijät

Anna Hakala (toim.)
Heidi Ahlgren
Paula Kuusisto-Hjort
Aino Leskinen
Tiina Peippo

Marika Rönneberg
Meiri Siivola
Mira Soini
Tarja Söderman
Ari Turula
Kati Tuura

Taitto ja kartat:

Anna Hakala
kartta s. 9: Espoon
kaupunkisuunnittelu-
keskus 2018

Piirroskuvat:

Espoon kaupunki

Esipuhe

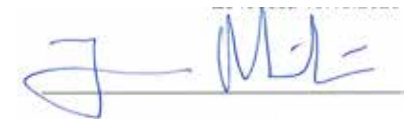
Urban Nature Plan on julkaisu, jonka Euroopan komissio suosittelee kaupunkia laatimaan perustuen EU:n biodiversiteettistrategiaan. Julkaisun laatiminen vahvistaa luonnon monimuotoisuutta, luonnon virkistyskäyttöä ja viheralueiden tarjoamia ekosysteemipalveluita kaupungeissa. Vapaaehtoinen suunnitelma toimii viestinnällisenä materiaalina muille kaupungeille, kansainväliselle yleisölle ja Euroopan komissiolle Espoon vaikuttavasta luontotyöstä.

Espoo on pyrkinyt toimillaan turvaamaan luonnon monimuotoisuutta, kaupunkivihreän laatua ja ekosysteemipalveluita jo pitkään erilaisten ohjelmien ja suunnitelmien kautta. Tämän vuoksi Espoon Urban Nature Plan -suunnitelmassa kuvataan sellaisia käytäntöjä ja toimenpiteitä, jotka sisältyvät jo valmistuneisiin toimenpideohjelmiin ja -suunnitelmiin. Monet näistä käytännöistä ja toimenpiteistä ovat vasta toteutuksensa alussa tai tarkemmassa suunnitteluvaiheessa, joten ne soveltuvat hyvin osaksi EU:n tarkoittamaa Urban Nature Plan -suunnitelmaa.

Espoon Urban Nature Plan -julkaisun laatimisesta on vastannut Kaupunkiympäristön toimialan asiantuntijoista koostuva työryhmä. Julkaisun on koonnut Espoon ympäristönsuojelu.

Julkaisua on valmisteltu osana Luontoviisas Espoo -työtä, jonka kaupunginvaltuusto on asettanut. Urban Nature Planin tuloksia ja materiaaleja hyödynnetään Luontoviisas Espoo -työssä polulla kohti Espoon luonnon monimuotoisuuden kokonaisuikentymättömyyttä.

Espoossa 29.2.2024

Jukka Mäkelä
kaupunginjohtaja

Tiivistelmä

Espoo on yksi Suomen nopeimmin kasvavista kaupungeista. Nopea väestönkasvu edellyttää uusien asuinalueiden perustamista ja nykyisten asuinalueiden tiivistämistä. Samalla myös lähivirkistysmetsiä rakennetaan ja viheralueverkosto supistuu. Espoo-tarinassa eli kaupungin strategiassa Espoo on kuitenkin sitoutunut siihen, että kaupunkikehitys on luonnon monimuotoisuudesta huolehtivaa, sitä elvyttävää ja lisäävää.

Urban Nature Plan kuvaa sellaisia käytäntöjä ja toimintatapoja, joiden avulla Espoo tukee viheralueiden laatua, ekologista kytkeytyneisyyttä, ekosysteemipalveluita ja luonnon virkistyskäyttöä. Espoossa on suureksi kaupungiksi vielä poikkeuksellisen paljon monimuotoista luontoa, joka tarjoaa espoolaisille monenlaisia ekosysteemipalveluita. Espoossa kaupunkisuunnittelu turvaa tärkeimmät luontoarvot, luonnon monimuotoisuuden kannalta keskeiset alueet ja riittävät virkistysalueet. Tässä Espoon valmisteleva uusi yleiskaava on tärkeä työkalu.

Espoo turvaa luonnon monimuotoisuutta muun muassa perustamalla uusia luonnonsuojelualueita, torjumalla haitallisia vieraslajeja sekä perustamalla ja hoitamalla niittyjä. Kaupungin omistamien metsien hoidolla Espoo turvaa metsäluonnon monimuotoisuutta ja edistää niiden kestävästä virkistyskäytöstä.

Espoo kunnostaa järviä ja virtavesiä, jotka ovat luonnontilaltaan heikentyneitä tai rehevöityneitä. Itämerihaasteen kautta Espoo osallistuu yhteisen meremme suojelutoimiin. Kaupunki tarjoaa espoolaisille mahdollisuuden ottaa vastuuta oman lähiympäristönsä hoidosta ja esimerkiksi toteuttaa kunnostustoimia vesistöjen tilan parantamiseksi. Osallistava suunnittelu on osa espoolaista kaupunkisuunnittelua, viheraluesuunnittelua ja luonnonhoidon suunnittelua.

Luonnon kokonaisheikentymättömyyden saavuttamiseksi Espoo on käynnistänyt Luontoviisas Espoo -työn. Työn tuloksena on tiekartta, joka määrittää Espoon päämäärät, toimintaperiaatteet ja kehittämiskokonaisuudet luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden turvaamiseksi. Ensimmäinen osa Luontoviisas Espoo -tiekartasta valmistuu vuoden 2024 aikana.

Sammanfattning

Esbo är en av de snabbast växande städerna i Finland. Den snabba befolkningsökningen kräver att vi bygger nya bostadsområden och förtätar de nuvarande områdena. Samtidigt byggs det också i närskogarna som är bra för rekreation, och nätverket av gröna områden minskar. I Berättelsen om Esbo, alltså stadens strategi, har Esbo stad dock förbundit sig till att stadsutvecklingen i Esbo ska göras så att den tar vara på, återställer och ökar den biologiska mångfalden.

I Urban Nature Plan beskrivs sådana praxis och verksamhetssätt som används i Esbo för att stötta kvaliteten i grönområden, de ekologiska kopplingarna, ekosystemtjänsterna och rekreationsanvändningen av naturen. Med tanke på att Esbo är en stor stad finns här fortfarande exceptionellt mycket natur med stor biologisk mångfald, som erbjuder Esboborna många slags ekosystemtjänster. I Esbo tryggar stadsplaneringen de viktigaste naturvärdena, områdena som är centrala med tanke på den biologiska mångfalden och tillräckliga områden för rekreation. I detta är den nya generalplanen som bereds i Esbo ett viktigt verktyg.

Esbo tryggar den biologiska mångfalden bland annat genom att inrätta nya naturskyddsområden, bekämpa skadliga invasiva arter samt anlägga och sköta ängar. Genom att sköta skogarna som staden äger tryggar Esbo den biologiska mångfalden i skogsnaturen och främjar en hållbar rekreationsanvändning av skogarna.

Esbo restaurerar sjöar och rinnande vatten, vars naturliga tillstånd har försämrats eller som är övergödda. Via Östersjöutmaningen deltar Esbo i åtgärder för skydd av vårt gemensamma hav. Staden erbjuder Esboborna möjlighet att ta ansvar för skötseln av den lokala miljön och exempelvis genomföra restaureringsåtgärder för att förbättra tillståndet i vattendrag. Delaktiggörande planering utgör en del av stadsplaneringen, grönområdesplaneringen och planeringen av naturvården i Esbo.

För att uppnå ett tillstånd av total icke-försämring av naturen har Esbo inlett Natursmarta Esbo-arbetet. Arbetets resultat är en färdplan som fastställer Esbos mål, verksamhetsprinciper och utvecklingshelheter för att trygga den biologiska mångfalden och ekosystemtjänsterna. Den första delen av färdplanen Natursmarta Esbo kommer att färdigställas under 2024.

1 Luonnon monimuotoisuus kasvavassa kaupungissa

Luonto voi rakennetussa ympäristössä olla yllättävän monipuolista ja lajistoltaan rikasta. Ihmistoiminnan vaikutus kuitenkin altistaa elinympäristöt ja lajit monenlaisille häiriöille. Kaupunkiympäristössä erityisesti maankäytön muutoksesta johtuva elinympäristöjen häviäminen ja ekologisen verkoston pirstoutuminen heikentävät lajien selviytymismahdollisuuksia.¹ Toisaalta kaupunkimetsät ovat usein luonnonarvoiltaan varsin monimuotoisia ja saattavat muistuttaa luonnontilaisen kaltaisia metsiä.²

Vuoteen 2030 ulottuvan Euroopan unionin biodiversiteettistrategian³ tavoitteena on, että Euroopan biologinen monimuotoisuus alkaa elpyä vuoteen 2030 mennessä ihmisten, ilmaston ja maapallon eduksi. Myös Espoo-tarinan⁴ eli Espoon kaupungin strategian mukainen tavoite on, että vuoteen 2035 mennessä luonnon monimuotoisuus ei enää heikkene ja Espoon kaupunkikehitys on luonnon monimuotoisuudesta huolehtivaa, sitä elvyttävää ja lisäävää. Luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseen Euroopan unionin biodiversiteettistrategian lisäksi Espoota sitovat myös muun muassa Suomen kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia⁵ ja -suunnitelma ja YK:n biodiversiteettisopimus⁶.

Espoo on pyrkinyt toimillaan turvaamaan luonnon monimuotoisuutta, kaupunkivihreän laatua ja ekosysteemipalveluita jo pitkään. Siten tämä julkaisu kuvaa sellaisia käytäntöjä ja toimintatapoja, jotka sisältävät jo valmistuneisiin toimenpideohjelmiin ja -suunnitelmiin ja joiden avulla Espoo tukee viheralueiden laatua, ekologista kytkeytyneisyyttä, ekosysteemipalveluita ja luonnon virkistyskäyttöä. Julkaisu esittää Espoon luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden nykytilaa ja tiivistää kaupungin toteuttamat ja suunnittelemat toimet yhdeksi selkeäksi kokonaisuudeksi.

Luonnon monimuotoisuus ja luontokato

Luonnon monimuotoisuudella viitataan kaikkeen luonnossa esiintyvään moninaisuuteen ja vaihteluun.⁷ Lajien ja niiden elinympäristöjen väliset monimutkaiset suhteet ylläpitävät elämän edellytyksiä maapallolla.

Luonnossa monimuotoisuutta on...

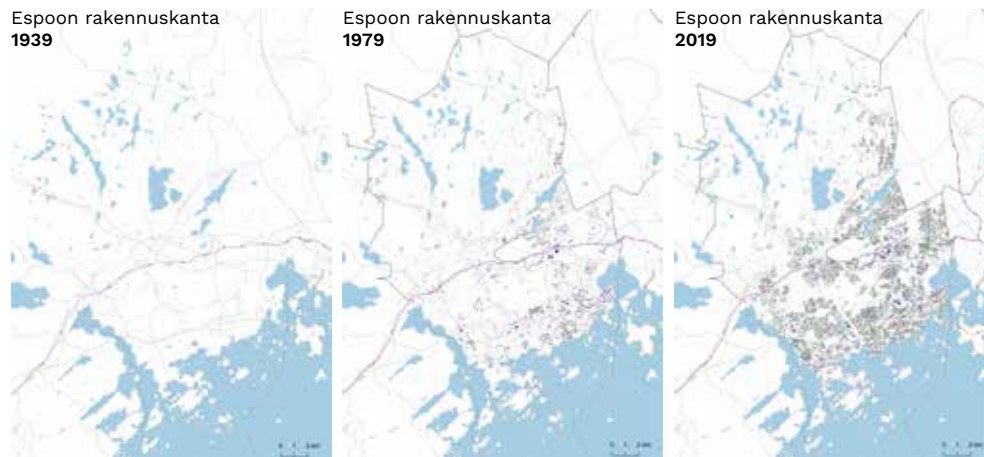

Ihmisen toiminta uhkaa biologisen monimuotoisuuden säilymistä monin tavoin. Luonnon monimuotoisuuden heikkenemistä kutsutaan luontokadoksi. Luontokatoa aiheuttavat esimerkiksi maankäytön muuttuminen, luonnonvarojen hyödyntäminen, ympäristön saastuminen, ilmastomuutos ja haitalliset vieraslajit.

Espoon kaupunkirakenteen erityispiirteitä ovat sen tiiviisti rakennetut ja elävät kaupunkikeskukset, näitä reunustavat pientaloalueet ja kattava viheralueverkosto. Espoo on yksi Suomen nopeimmin kasvavista kaupungeista⁸. Nopea väestönkasvu edellyttää uusien asuinalueiden perustamista ja nykyisten asuinalueiden tiivistämistä. Espoossa väestönkasvu ohjataan pääasiassa olemassa oleviin kaupunkikeskuksiin ja sellaisille asuinalueille, joista on hyvät kulkuyhteydet julkisilla kulkuvälineillä.

Rakennuspaine aiheuttaa paineita myös lähimetsien hävittämiselle ja viheralueverkon supistamiselle. Espoossa on suhteellisen vähän entisiä teollisuusalueita ja rakentamattomia tontteja, joille uutta rakentamista voidaan ohjata, minkä seurauksena rakentamista suunnataan myös nykyisille viheralueille. Muihin eurooppalaisiin kaupunkeihin verrattuna pohjoismaisissa kaupungeissa viheralueita on asukasmäärään nähden varsin paljon. Myös Espoon monikeskuksinen kaupunkirakenne tukee viheralueiden sijaintia lähellä asukkaita.

Luonnonläheisyys on espoolaisille yksi kaupungin tärkeimmistä vetovoimatekijöistä.⁹ Espoolaiset arvostavat kaupungin monipuolista luontoa, ja viheralueet ovat asukkaille hyvinvoinnin ja rauhoittumisen paikkoja. Espoolaiset ovat kuitenkin huolissaan lähiluonnon säilymisestä kaupungin kasvaessa.

Espoo oli vuosikymmenien ajan vilkas rannikko- ja maalaispitäjä. Kaupunki Espoosta tuli 1972 samoihin aikoihin, kun sen nykyinen, viidestä kaupunkikeskuksesta koostuva kaupunkirakenne alkoi muotoutua. Kartta-aineistot © Espoon kaupunki, Maanmittauslaitos 2023, Väylävirasto 2022

Luontoviisas Espoo

Espoo-tarinassa eli kaupungin strategiassa Espoo on sitoutunut siihen, että kaupunkikehitys on luonnon monimuotoisuudesta huolehtivaa, sitä elvyttävää ja lisäävää. Lisäksi kaupunki tavoittelee luonnon kokonaisheikentymättömyyttä vuoteen 2035 mennessä. Se on tila, jossa ihmistoiminta ei vähennä luonnon monimuotoisuutta tai luonnon ihmiselle tuottamia hyötyjä.

Luontoviisas Espoo

Tämän tavoitteen saavuttamiseksi perustetussa Luontoviisas Espoo -työssä selvitetään, miten Espoo voi turvata luonnon monimuotoisuutta yhä paremmin. Työn tuloksena syntyy luonnon kokonaisheikentymättömyyden tiekartta, joka sisältää Espoon tavoitteet ja toimintatavat luonnon monimuotoisuuden hyväksi. Kun kaupunki kasvaa ja rakentamisen paineet lisääntyvät, tiekartan avulla kehitetään käytäntöjä siitä, kuinka luontoarvot otetaan entistä paremmin huomioon kaikessa suunnittelussa ja kuinka saavutetaan tilanne, jossa luonnon monimuotoisuus ei heikkene kokonaisuutena.

Luonnon kokonaisheikentymättömyys

Luonnon kokonaisheikentymättömyys on tila, jossa ihmistoiminnasta syntyvä luontoarvojen menetys ja luonnolle aiheutettu haitta minimoidaan niin, ettei luontoarvojen kokonaistila heikenny.¹⁰ Luonnon kokonaisheikentymättömyys perustuu lieventämishierarkiaan, jossa ympäristölle aiheutettuja haittoja pyritään aina ensin välttämään ja sen jälkeen lieventämään tai ennallistamaan luontoarvoja paikan päällä. Kaupunkiympäristössä tämä tarkoittaa usein sitä, että luonnon arvokohteet rajataan rakentamisen ulkopuolelle tai alueella säilytetään esimerkiksi viheralueita tai ekologiaa yhteyksiä.

Lieventämishierarkian viimeinen vaihtoehto on kompensoida jäljelle jääneet luontohaitat.¹¹ Tällöin ihmisen toiminnasta luonnon monimuotoisuudelle aiheutunut haitta hyvitetään lisäämällä luonnon monimuotoisuutta toisaalla. Uudessa

luonnonsuojelulaissa (2023) ekologinen kompensatio on rakennushankkeille vapaaehtoista.¹²

2 Luonto ja ekosysteemipalvelut Espoossa

Espoossa on suureksi kaupungiksi vielä poikkeuksellisen paljon arvokasta ja monimuotoista luontoa. Laajimmat metsäalueet sijaitsevat Pohjois-Espoossa, mutta myös Keski- ja Etelä-Espoossa sijaitsee lukuisia erikokoisia lähimetsiä ja viheraluekokonaisuuksia. Pääosin metsät ovat kuusi- ja mäntyvaltaisia kangasmetsiä ja sekametsiä, joissa esiintyy myös lehtipuita, kuten koivua ja haapaa. Espoo sijaitsee hemiboreaalisella kasvillisuusvyöhykkeellä, ja paikoin rehevissä lehdoissa esiintyykin jalopuita ja pähkinäpensaita. Suuri osa soista on pienialaisia rämeitä tai korpia, jotka sijaitsevat metsien notkelmissa ja kallioiden painanteissa. Perustan Espoon eliömaailmalle muodostaa jylhän kalliainen topografia ja rikkonainen, vaihteleva kallioperä.

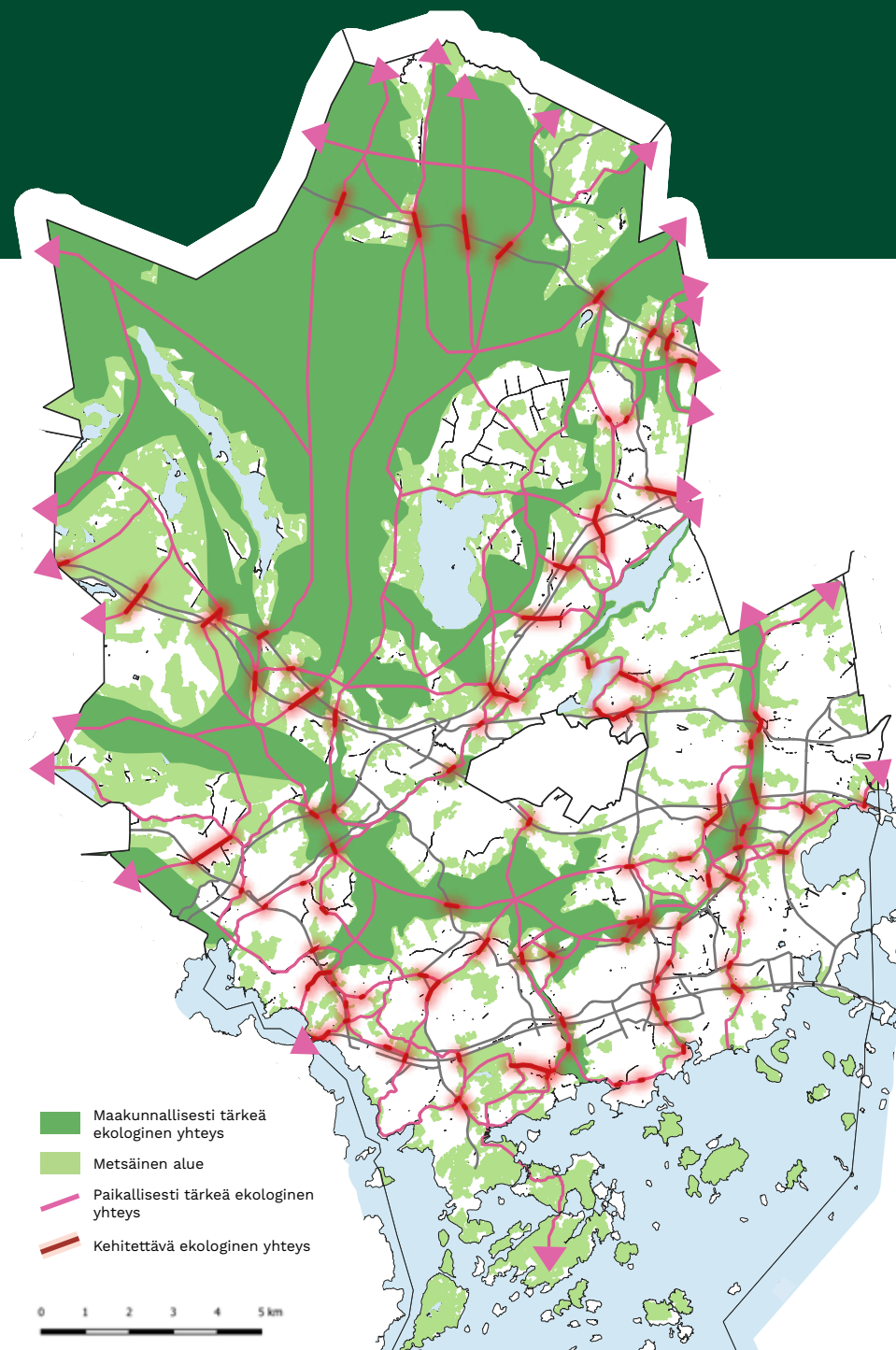
Ekologinen verkosto

Luonnon arvoalueet, vähemmän luonnontilaiset alueet ja niiden väliset viheryhdytetyt muodostavat ekologisen verkoston, jonka avulla eliöstö pystyy liikkumaan ja levittäytymään alueelta toiselle¹³. Ekologiset yhteydet palvelevat monen eliölajin liikkumista ja leviämistä verkoston eri osien välillä.

Finnoonlaakso on osa maakunnallisesti tärkeää ekologista yhteyttä, joka yhdistää eteläisen Espoon rannikkoalueet Espoon keskuspuistoon ja sen kautta osaksi Pohjois-Espoon laajoja metsäalueita. Kuva: Marika Rönnerberg

Espoon alueella on pääosin toimiva ekologinen verkosto, joka yhdistää laajoja viher- ja vesialueita toisiinsa. Suojelualueet ja maakunnallisesti merkittävät luontokohteet muodostavat rungon Espoon ekologiselle verkostolle. Ekologista verkostoa katkovat suuret tiet, rautatiet ja rakennetut alueet.

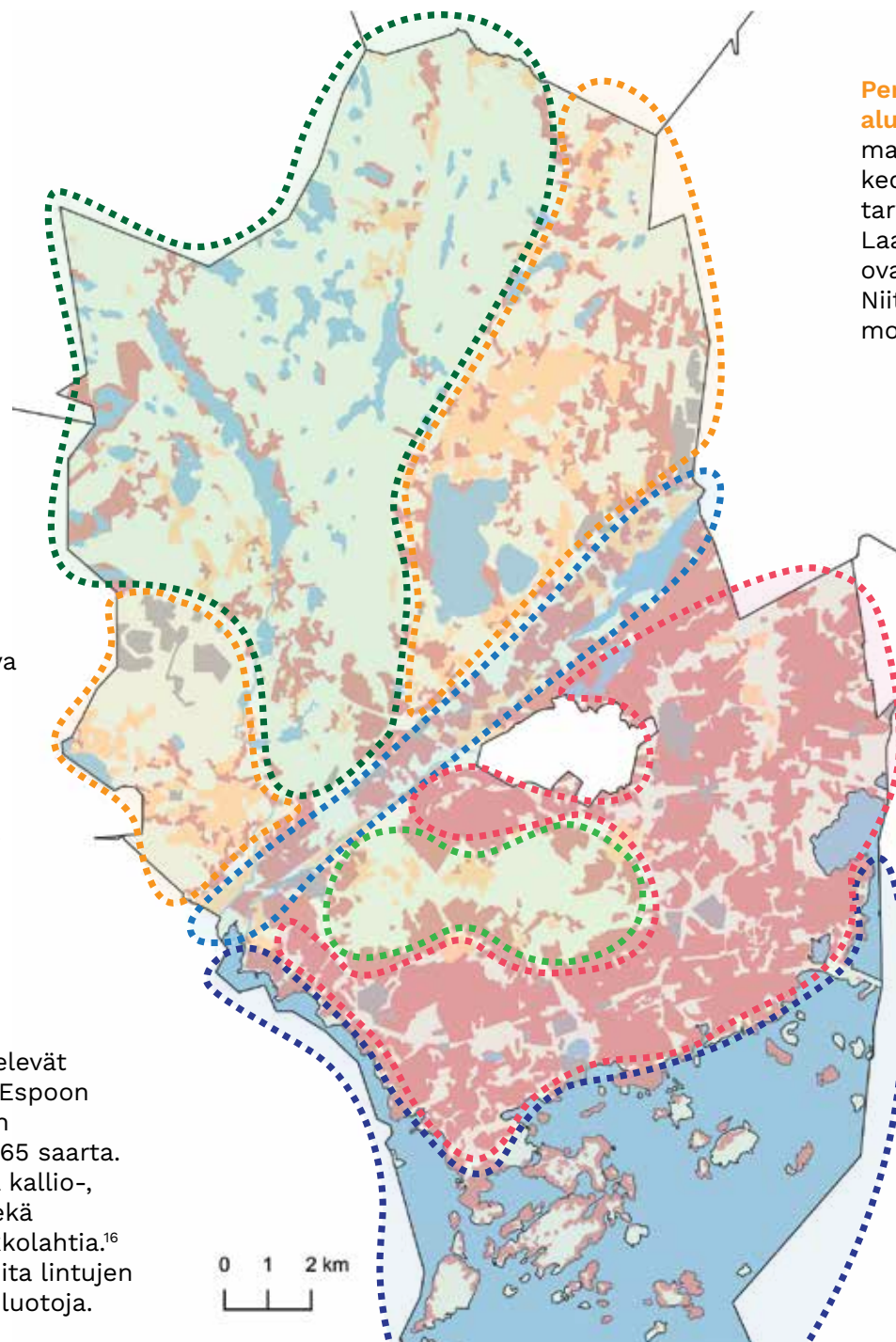

Pohjois-Espoon laajat metsäalueet

muodostuvat kallio- ja kangasmetsien ja puustoisten soiden mosaiikista. Kallioisella järviylängöllä viihtyvät vanhojen metsien, vehreiden niittyjen ja laaksojen sekä lukuisten lampien lajit.¹⁴ Nuuksion kansallispuistossa esiintyy useita kymmeniä uhanalaisia eläin-, kasvi- ja sienilajeja.

Espoon keskuspuisto on metsistä, niityistä, kallioista ja soista muodostuva luontoalue Espoon keskellä. Se on osa tärkeää ekologista yhteyttä mereltä Pohjois-Espooseen¹⁵. Keskuspuisto on pääosin mustikanvarpujen peittämää kangasmetsää, jota kirjoavat mäntyvaltaiset kallioselänteet, rehevät lehdot, korpipainanteet ja avoimet niittyalueet.

Itämeri ja saaristo määrittelevät eteläisen Espoon luontoa. Espoon alueella on 58 km Itämeren rantaviivaa ja merialueilla 165 saarta. Rannikolla esiintyy erilaisia kallio-, kivikko- ja hiekkarantoja sekä reheviä, umpeutuvia ruovikkolahtia.¹⁶ Karuilla ulkosaarilla on useita lintujen pesimäajaksi rauhoitettuja luotoja.

Perinneympäristöt ja avoimet alueet

kertovat Espoon pitkstä maataloushistoriasta. Lajirikkaat niityt, kedot, laidunmetsät ja hakamaat tarvitsevat jatkuvaa hoitoa säilyäkseen. Laajat peltoaukeat esimerkiksi Röylässä ovat pelloilla viihtyvälle linnuille tärkeitä. Niittykasvustoissa viihtyvät puolestaan monet perhoset ja pölyttäjät.

Virtavedet ja järvet tarjoavat monia virkistyskäyttömahdollisuuksia ja merkittäviä maisemallisia ja ekologisia arvoja. Virtavesistä suurimmat ovat Espoonjoki ja Mankinjoki, joiden lisäksi Espoossa on lukemattomia puroja luonnontilaisista lähdeperäisistä latvapuroista ruskeavetisiin pikkujokiin ja kaupunkiuomiin. Nuuksion järviylängöä lukuun ottamatta monet Espoon järvistä ovat rehevöityneet ihmistoiminnan vaikutuksesta.

Etelä-Espoon kaupunkialueilla

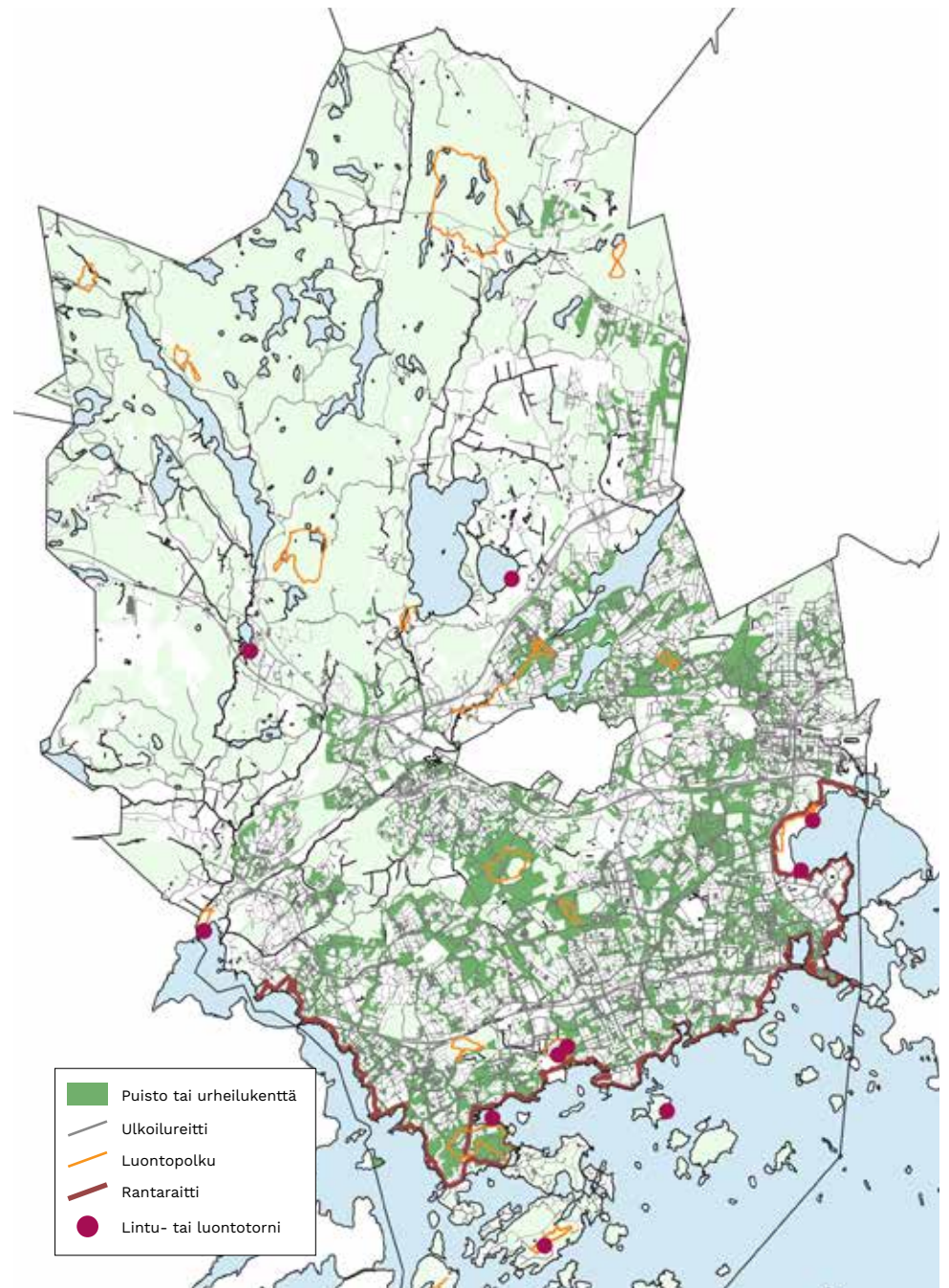
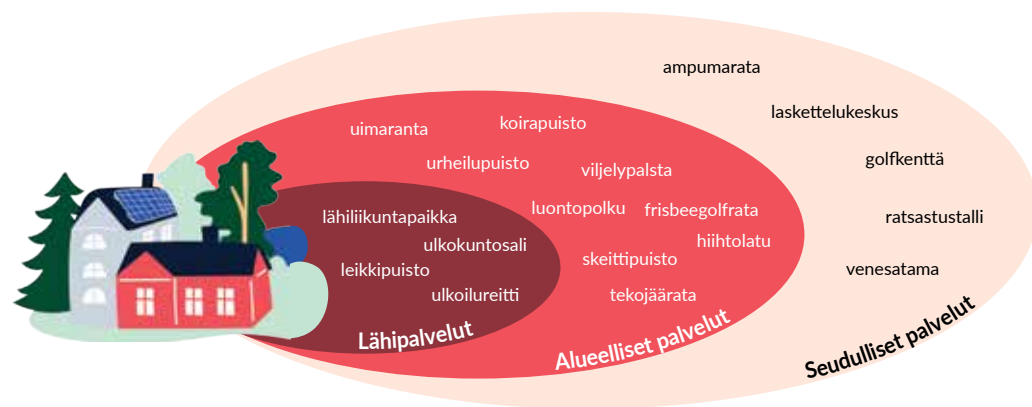
viheralueet ovat pääosin kaupunkimetsiä ja puistoja, jotka ovat tärkeitä lähivirkistysalueita alueen asukkaille. Rannikolla on useita linnustollisesti arvokkaita kosteikkoja.

Viheralueet ja virkistyspalvelut

Espoon lukuisat metsät ja viheralueet tarjoavat espoolaisille monenlaisia luontohyötyjä ja virkistäytymismahdollisuuksia. Virkistysalueverkoston päärunko muodostuu Pohjois-Espoon laajoista ulkoilualueista, Keskuspuistosta ja Rantaraitista. Jokaisessa kaupunkikeskuksessa sijaitsee lisäksi pienempiä, alle 20 hehtaarin lähivirkistysalueita. Ulkoilureitit yhdistävät Espoon kaupunkikeskukset toisiinsa.

Espoossa merellä ja saaristolla on korkea virkistysarvo. Ulkoilusaariin on kesäisin reittiveneyhteys, minkä lisäksi saarissa on retkeilyrakenteita ja kiinnittymispaikkoja veneille. Rantaraitti on Espoon merenrantaa seuraileva ainutlaatuinen virkistys- ja ulkoilureitti, joka kattaa lähes koko rantaviivan aina Laajalahdelta Espoonlahdelle. Raitin varrella on useita ulkoliikuntapaikkoja, kahviloita ja uimarantoja sekä penkkejä levähtämistä ja maisemien ihailua varten.

Virkistyspalveluita, kuten leikkipuistoja ja liikuntapaikkoja on eniten Espoon etelä- ja keskiosissa. Kaupungin tarjoamia luontoliikuntapalveluita ovat esimerkiksi luontopolut, uimarannat ja frisbeegolfradat sekä talvisin ylläpidettävät hiihtoladut. Lähes jokainen espoolainen asuu enintään 300 metrin päässä lähimmästä viher- ja virkistysalueesta. Myös lähiliikuntapaikat sijaitsevat kävelyetäisyydellä lähes kaikilla Espoon asuinalueilla.

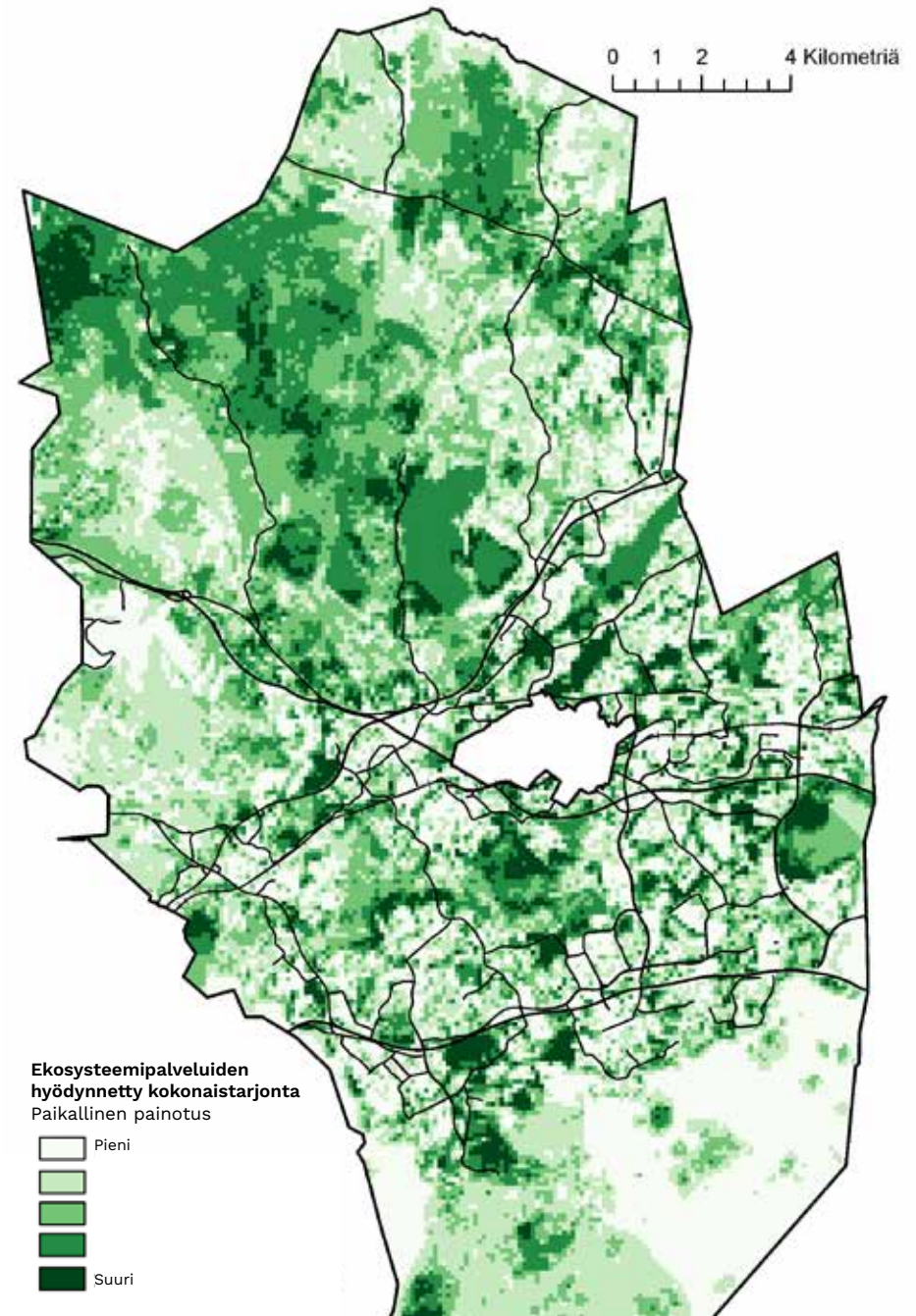
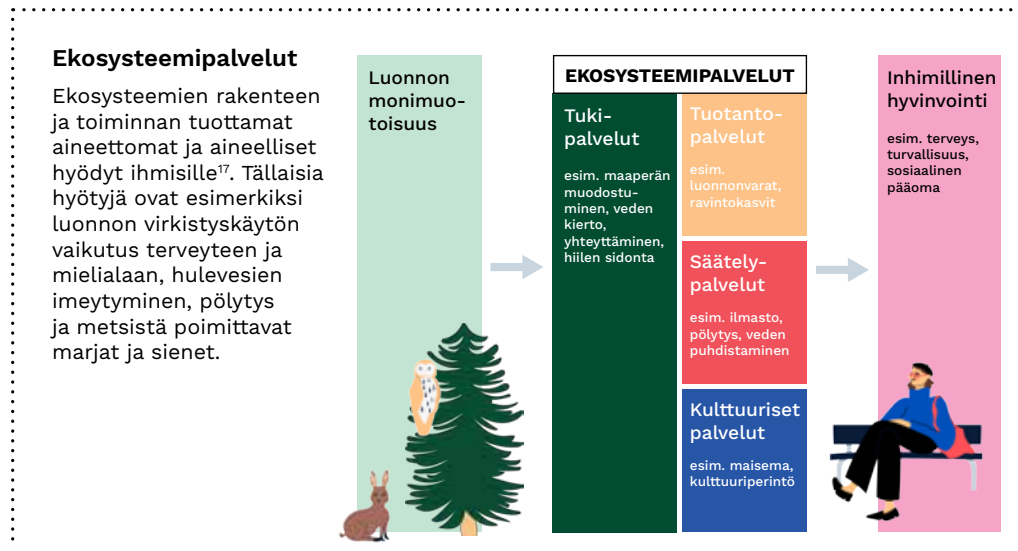

Ulkoilureittejä, hiihtolatuja ja luontopolkuja löytyy Espoosta satoja kilometrejä eri puolilta kaupunkia. Arkista luonnossa virkistäytymistä tukevat julkiset puistoalueet, Espoon keskuspuisto ja lähimetsät lähellä asutusta. Kartta-aineistot © Espoon kaupunki, Maanmittauslaitos 2023, Väylävirasto 2022

Luontohyödyt Espoon kaupunkirakenteessa

Siniviherrakenne tuottaa ihmisille suoraan ja välillisesti erilaisia ekosysteemipalveluita eli luontohyötyjä. Vuonna 2018 toteutetussa selvityksessä Espoo tunnisti ekosysteemipalveluita tarjoavat kokonaisuudet ja kehitti yksinkertaisen menetelmän ekosysteemipalveluiden kartoittamiseen. **Ekosysteemipalvelunanalyysissä** ekosysteemipalveluiden arvo määrittyi sen perusteella, onko lähialueella palvelulle potentiaalisia käyttäjiä eli kysyntää. Analyysin perusteella Espoon verkostomainen ja monikeskuksinen kaupunkirakenne tukee hyvin ekosysteemipalveluiden tarjonnan ja kysynnän kohtaamista ja siten edistää asukkaiden luonnosta saamia hyötyjä.

Kaupunkirakenteen sisällä ekosysteemipalveluista tärkeimpiä ovat lähivirkistys ja monet säätely- ja ylläpitopalvelut, jotka vaikuttavat elinympäristön terveellisyyteen ja turvallisuuteen. Tällaisia ovat esimerkiksi melun vaimentaminen, vedenkierron säätely ja kasvillisuuden viilentävä vaikutus. Näitä palveluita ei voida tuottaa kaupunkirakenteen ulkopuolella kaukana asutuksesta. Laajempaa aluetta hyödyttäviä ekosysteemipalveluja tarjoavia kohteita ovat laajat metsäalueet, kaupunkimetsät ja vesistöt. Nämä alueet tarjoavat erityisesti seudullisia virkistyspalveluita, säätelevät veden kiertoa ja sitovat hiiltä.

Kartta-aineistot © Espoon kaupunki, Maanmittauslaitos 2014

3 Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja virkistyskäytön edistäminen Espoossa

Espoon tavoitteena on kehittyä viihtyisänä, turvallisena ja luonnonläheisenä kaupunkina. Monimuotoisen luonnon säilyttäminen ja luonnon virkistyskäytön mahdollistaminen tukevat osaltaan tätä tavoitetta. Vaikka kaupunki kasvaa vauhdilla, kaupunkikehitys sovitetaan yhteen luonnon monimuotoisuutta edistävän työn kanssa niin, että luonnon monimuotoisuudesta huolehditaan, sitä elvytetään ja jopa lisätään.

Saarnilaakso on luokiteltu maisemaniityksi. Sen hoidon tavoitteena on turvata niityn monimuotoisuus ja avoin kulttuurimaisema.

3.1. Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen

Luonnonsuojelun perustana toimivat Espoossa kattavat selvitykset, seurannat ja kartoitukset ympäristön tilasta ja esimerkiksi uhanalaisten lajien elinympäristöistä. Espoo tekee tulevana vuosina esityksiä uusien luonnonsuojelualueiden perustamisesta, jotta luonnon arvokohteet säilyvät myös tuleville sukupolville.

Espoo torjuu vieraslajeja ja lisää monimuotoisuutta julkisilla viheralueilla esimerkiksi perustamalla niittyjä ja suosimalla kotimaisia, pölyttäjäystävällisiä kasvilajeja. Tiiviisti rakennetuilla kaupunkialueilla jo pienet viheralueet lisäävät ympäristön viihtyisyyttä. Pienet viherrakenteet ovat merkityksellisiä myös luonnon monimuotoisuudelle. Esimerkiksi puiston osa voi lisätä lahoppuuta tai pensaissa viihtyviä lajeja.

Jättipalsami on haitallinen vieraslaji, joka leviää erityisesti purojen ja jokien varsilla. Espoossa sen leviämistä estetään kunnossapitotöiden yhteydessä ja talkoilla. Kuva: Venla Vuosalmi

Espoon kaupunkivihreän kehitystä ohjaavat ohjelmat ja suunnitelmat

Luonnonsuojelun toimenpiteet 2021–2030

Luonnonsuojelun toimenpiteet -työssä Espoo selvitti ja määritteli keinoja olemassa olevien luontoarvojen turvaamiselle sekä luonnonsuojeluverkoston alueelliselle ja laadulliselle täydentämiselle. Luonnonsuojelun toimenpiteet -kokonaisuus muodostuu kolmesta osasta:

1. **Ekologisen verkoston nykytilaselvitys**, joka muodostaa kokonaiskuvan Espoon luonnon tilasta ja ekologisesta verkostosta. Selvitys esittää luonnon arvokeskittymiä ja tarkastelee kaupungin ekologisten yhteyksien laatua.
2. **Espoon käytännöt luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi -raportti**, joka kokoaa ja esittelee Espoon olemassa olevia ja kehitettäviä käytäntöjä luonnon monimuotoisuuden huomioimiseksi ja edistämiseksi.
3. **Luonnon monimuotoisuuden toimenpideohjelma 2021–2030**, joka esittää suunnitelman Espoon luonnonsuojeluverkoston täydentämiselle. Lisäksi ohjelmassa esitetään muut luonnon monimuotoisuuden ja ekologisen verkoston kannalta merkittävät luontokohteet, jotka tulisi turvata.

Luonnon monimuotoisuuden toimenpideohjelma esittää yhteensä 84 kohdetta, joiden turvaaminen täydentää Espoon luonnonsuojeluverkostoa ja ylläpitää luonnon monimuotoisuutta. Nämä kohteet sisältävät maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaita luontoalueita, ekoyhteys- ja tukialueita sekä kohteita, jotka voidaan parhaiten turvata niitä hoitamalla. Turvattavaksi esitettyjä kohteita on sekä Espoon kaupungin että muiden maanomistajien omistamilla mailla.

Luokka kappalemäärä, yhteispinta-ala	Selite	Keinot, joilla Espoo turvaa kohteiden luontoarvot
Luonnonsuojelualueet 26 kpl, 392 ha	Alueet, joille esitetään perustettavaksi luonnonsuojelualue	Pysyvän suojelualueen perustaminen
Luonnonarvopuistot 4 kpl, 1094,2 ha	Virkistys- ja luontoarvoja yhdistävät keskeiset kokonaisuudet	Kaupungin perustamispäätös. Rajaukset ja maankäytölliset reunaehdot tarkennetaan kaavoituksen yhteydessä.
Maakunnalliset arvokohteet 16 kpl, 685,9 ha	Luontoarvoiltaan keskeinen alue, joka on myös maakunnallisesti merkittävä	Kaavamerkinnot ja -määräykset, luonnonhoidon toimenpiteet ja virkistyskäytön ohjaus
Paikalliset arvokohteet 41 kpl, 319,4 ha	Luontoarvoiltaan keskeinen alue, joka on paikallisesti merkittävä	
Ekoyhteys- ja tukialueet 8 kpl, 239,2 ha	Arvokkaita luontoalueita tukevat ja yhdistävät alueet, jotka ovat merkittäviä ekologisen kytkeytyneisyyden ylläpitämiseksi	
Hoitokohteet 19 kpl, 16,7 ha	Kohteet, joiden luontoarvot turvataan luonnon monimuotoisuutta edistävillä luonnonhoitotoimilla	Luonnonhoidon suunnittelu ja toteutus
Muut suojelun arvoiset kohteet 30 kpl, 540 ha	Muiden maanomistajien kohteet, joille esitetään vapaaehtoista luonnonsuojelualueen perustamista	Viestintä maanomistajille
Muut hoitosuosituskohteet 8 kpl, 5,4 ha	Muiden maanomistajien kohteet, joille esitetään vapaaehtoisia luonnonhoitotoimenpiteitä luontoarvojen säilyttämiseksi	Viestintä maanomistajille

Espoon kaupunkivihreän kehitystä ohjaavat ohjelmat ja suunnitelmat

Espoon niittyjen ja avointen alueiden toimenpideohjelma 2021–2031

Espoon niittyjen ja avointen alueiden toimenpideohjelma ohjaa niittyjen ja avointen alueiden kunnossapitoa ja kehitystä. Ohjelma arvioi Espoon niittyjen ja avointen alueiden nykytilaa muun muassa maisema- ja kulttuuriympäristöarvojen, virkistysarvojen ja luontoarvojen näkökulmasta. Analyysin perusteella ohjelma esittää suunnitelman niittyverkostosta ja verkostoa ylläpitävistä kunnossapitotoimista. Niittyverkostosuunnitelman avulla maankäytön suunnittelua ohjataan säilyttämään keskeisimmät niittyalueet ja niiden erityispiirteet.

Toimenpideohjelman mukaisesti Espoo toteuttaa seuraavia toimenpiteitä:

- Niittojen ajoittaminen ja niittotekniikka, joka vaikuttaa niityn lajiston kehittymiseen ja maassa pesivien lintujen pesinnän onnistumiseen
- Niittojätteen keruu, joka tarkoituksellisesti köyhdyttää maaperää
- Laidunnus, joka on luonnonmukainen ja tehokas tapa hoitaa erilaisia niittyalueita
- Vieraslajien torjunta, joka estää haitallisten vieraslajien leviämistä
- Maisemapeltojen viljely
- Kunnossapidon laadun seuranta ja toimintamallien kehittäminen
- Asukasyhteistyö ja viestintä, joka vähentää hoitoluokituksen muutoksesta aiheutuvia asiakaspalautteita

Espoon kaupunkivihreän kehitystä ohjaavat ohjelmat ja suunnitelmat

Espoon metsien ja niittyjen hoidon toimintamalli

Espoon metsien ja niittyjen hoidon toimintamalli on linjaus siitä, mikä on Espoon metsien ja niittyjen hoidon tavoite ja miten hoitotoimia Espoossa toteutetaan. Toimintamallin mukaisesti Espoossa virkistysmetsiä ja niittyjä hoidetaan kestävästi niin, että ne ovat monimuotoisia, viihtyisiä ja turvallisia. Espoo suojelee metsien ja niittyjen luontoarvoja samalla, kun se ylläpitää monipuolista ja Espoolle tyypillistä maisemarakennetta.

Espoon metsien ja niittyjen hoidon tavoitteet:

- Metsät tuottavat monipuolisia ekosysteemipalveluita.
- Metsissä elävän lajiston monimuotoisuutta suojellaan.
- Vahvistetaan metsien kykyä kestää kasvuolosuhteiden muutoksia.
- Arvokkaita maisemia hoidetaan niiden ominaispiirteitä vahvistaen.
- Asukkaat ja sidosryhmät voivat vaikuttaa metsien ja niittyjen hoidon prosesseihin.

Toimintamallissa kirjatut tavoitteet toimivat perustana kaikille luonnonhoitoyksikön laatimille luonnon- ja maisemanhoitosuunnitelmille ja metsätyöohjelmille. Metsien käytännön hoito-ohjeet on kirjattu toimintamallissa oleviin työohjeisiin.

Kartoitamme tietoa luonnon ja ympäristön tilasta

Luonnon- ja vesiensuojelun perustana ovat aina riittävät tiedot ympäristön tilasta ja luontoarvoista. Espoo seuraa luonnon tilaa muun muassa tilaamalla luontokartoituksia. Näiden kartoitusten ja selvitysten avulla kertyy ajantasaista tietoa kaupungin luontoarvoista, esimerkiksi uhanalaisista ja suojelluista luontotyypeistä, lintuvesillä pesivistä lintulajeista sekä direktiivilajien ja uhanalaisten lajien elinympäristöistä.

Kartoituksissa ja luontoselvityksissä kerätyt tiedot tallennetaan kaupungin paikkatietojärjestelmiin. Paikkatietojen avulla kaikki kaupungin työntekijät voivat tulkita ja hyödyntää esimerkiksi arvokkaita luontokohteita koskevia tietoja omassa toiminnassaan. Kaikille avoimet paikkatietoaineistot löytyvät kaupungin omasta karttapalvelusta osoitteesta www.kartat.espoo.fi.

Edelleen käytössä olevia selvityksiä ovat muun muassa

- Espoon ekologisen verkoston nykytila -selvitys (2021)
- Espoon uhanalaisten luontotyyppien kartoitus (2020–2023)
- Espoon virtavesikartoitus (2020–2021)
- Espoon liito-oravien kokonais selvitys (2016)
- Espoon suojeltujen luontotyyppien nykytila ja hoito-ohjeet (2015)
- Espoon perinneympäristöt (2014)
- Ekologiset yhteydet ja viheralueverkosto Espoossa (2014)
- Espoon virtavesiselvitys (2008)

Arvokkaita ja suojelemisen arvoisia luontokohteita löytyy Espoossa niin laajoilta metsäalueilta kuin tiiviisti rakennetusta kaupunkiympäristön lomastakin. Siksi esimerkiksi kaavoituksen yhteydessä varmistetaan, että alueen luontoarvoista on tarjolla kattavasti tietoa. Kuva: Noelle Renberg

Liito-oravia koskevan paikkatiedon keräämisessä, tallentamisessa ja hyödyntämisessä Espoo on monella tapaa edelläkävijä. Luontoselvityksiä laadittaessa GPS-mittareiden avulla tallennetaan tarkkaa tietoa liito-oravien hyödyntämästä puustosta. Kuva: Noelle Renberg

Luonnon monimuotoisuuden seurantaan ja arviointiin on käytössä useita erilaisia mittareita, joiden avulla Espoo arvioi luontotyyppien ekologista tilaa ja sen kehitystä. Suomen kuusi suurinta kaupunkia ovat kehittäneet yhtenäisen raportointitavan ja indikaattorit¹⁸ kestävän kehityksen seurantaan. Luonnon monimuotoisuuden osalta indikaattoreissa mitataan kunnan metsäisten alueiden ja vanhojen metsien osuutta, monimuotoisuudelle tärkeitä metsäalueita, luonnonsuojelualueiden osuutta ja pintavesien ekologista tilaa.

Osa Espoon tilaamista luontoselvityksistä ja -kartoituksista päivitetään tietyin väliajoin, ja kun menetelmät pidetään tarpeeksi yhtenäisinä, selvitykset tuottavat myös pitkän aikavälin seuranta-aineistoja. Esimerkiksi vuodesta 1984 alkaen toteutetut lintulaskennat tarjoavat paljon arvokasta tietoa Espoon monien arvokkaiden kosteikkojen tilasta ja vuosikymmenien aikana tapahtuneista muutoksista.

Torjumme haitallisia vieraslajeja

Vieraslajien leviäminen on yksi suurimmista uhkista luonnon monimuotoisuuden säilymiselle. Vieraskasvit leviävät erityisen helposti niityillä ja purojen varsilla, jossa ne syrjäyttävät alkuperäisen kasvillisuuden ja yksipuolistavat maisemaa ja sen lajikirjoa. Espoossa yleisimmin esiintyviä haitallisia, tällä hetkellä EU:n tai kansallisessa luettelossa olevia vieraslajikasveja ovat jättiputket, kurtturuusu, jättitattaret, jättipalsami ja komealupiini.

Espoo torjuu jättipalsamia ja kurtturuusua erityisesti sellaisilla alueilla, jossa ne uhkaavat levittäytyä arvokkaille luontotyypeille ja suojelualueille. Espoon tavoitteena on hävittää kaikki jättiputkiesiintymät vuoteen 2037 mennessä. Lupiinin leviämistä kaupunki torjuu niittyjen ja tienvarsien hoidon yhteydessä. Espoo myös kannustaa asukkaitaan, yhdistyksiä, oppilaitoksia ja yrityksiä torjumaan vieraslajeja talkootyönä. Vieraslajitalkoisiin soveltuvia lajeja ovat esimerkiksi jättipalsami, kurtturuusu ja lupiini.

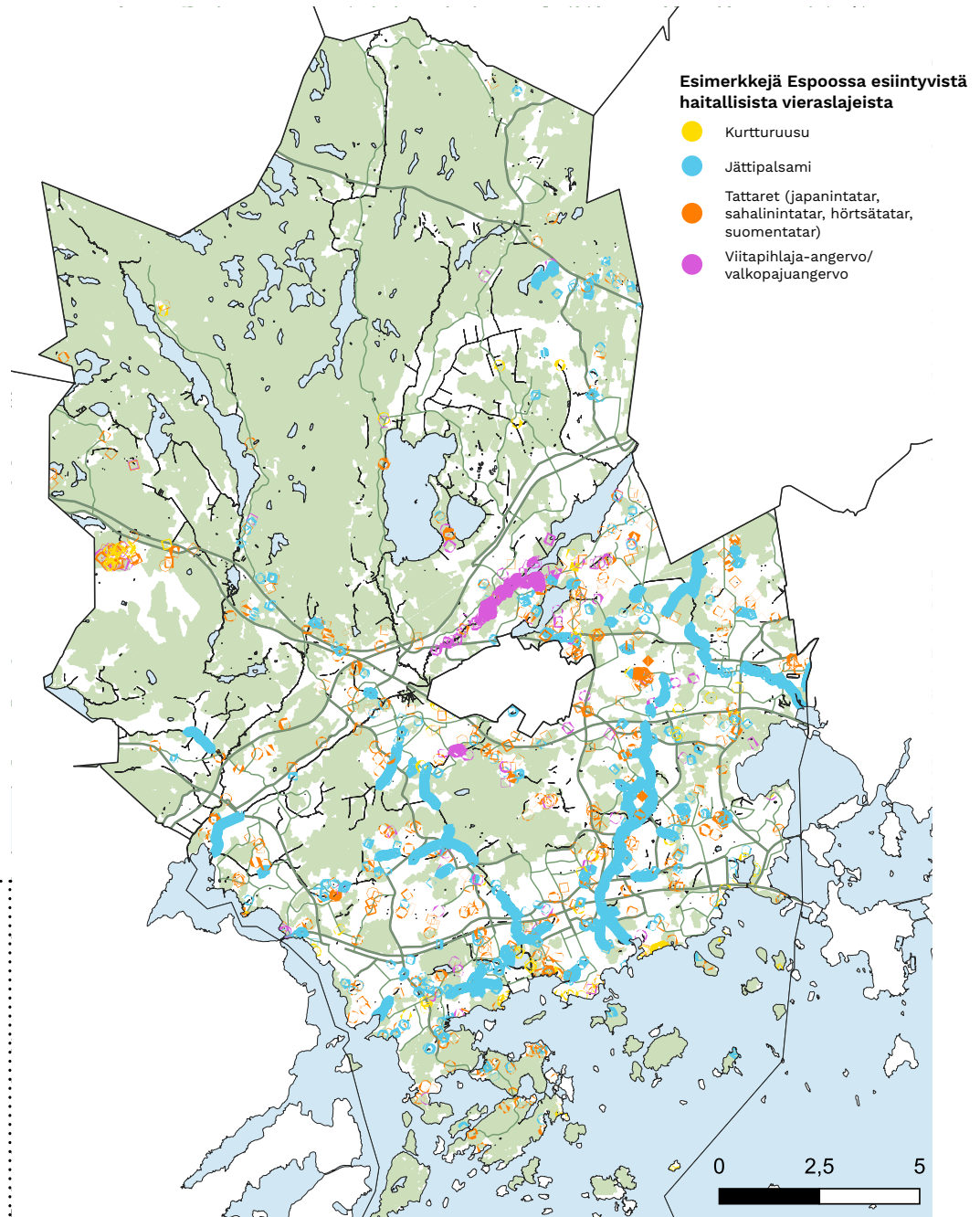
Vieraskasvilajien lisäksi myös uusille elinalueille siirtyneet eläimet voivat vaikuttaa haitallisesti alueen alkuperäiseen lajistoon. Espoossa esiintyviä haitallisiksi luokiteltuja vieraseläimiä ovat minkki, supikoira ja espanjansiruetana. Haitallisia pienpetoja kaupunki on pyydystänyt erityisesti suojelluilla lintukosteikoilla.

Lupiini on haitalliseksi luokiteltu vieraslaji, joka valtaa elintilaa paikallisilta niitykasveilta erityisesti maanteiden varsilla. Lupiinin kitkeminen on helppoa mutta hävittäminen vaikeaa.

Vieraslajit

Vieraslajit ovat esimerkiksi kasvi-, nisäkäs- tai hyönteislajeja, jotka ovat levinneet uusille elinalueille ihmisen toiminnan vaikutuksesta. Osa vieraslajeista on haitallisia, sillä ne voivat levitä voimakkaasti ja vallata elintilaa alueen alkuperäisiltä lajeilta.

Espoossa vieraslajeja on kartoitettu edellisen kerran systemaattisesti vuosina 2017 ja 2018. Vieraslajihavaintoja voi myös ilmoittaa kansalliseen laji.fi-palveluun. Kartta-aineistot © Espoon kaupunki, Maanmittauslaitos 2023, Väylävirasto 2022

Ylläpidämme ja hoidamme niittyjä

Merkittävä osa Suomen uhanalaisista kasvilajeista kasvaa niityillä. Myös monet hyönteiset, esimerkiksi monet pölyttäjät ja perhoset ovat riippuvaisia niittykasveista.¹⁹ Espoo kehittää toimintatapoja niittyjen ja avointen alueiden kunnossapitoon. Vuosien 2022–2023 aikana 11 kaupungin puiston nurmialuetta on muutettu niityksi. Myös liikennealueille, kuten liikenneympyröiden keskiosiin, katujen viherkaistaleille ja teiden keskikaistoille on mahdollista kylvää niittysiemenseosta tai perustaa paahdeympäristöjä.

Niittyjen ja avointen alueiden toimenpideohjelmassa esitettyjen ehdotusten mukaisesti Espoo on kehittänyt niittyjen hoidon ajoittamista, niittomenetelmiä ja vieraslajien torjuntaa. Suurin osa Espoon niityistä niitetään koneellisesti. Käsini hoidetaan kesäisin noin kymmentä sellaista perinnemaisemakohdetta, jotka ovat vaikeasti saavutettavissa ja joille koneet eivät pääse kulkemaan.

Niityt tuovat kaupunkimaisemaan vaihtelevuutta ja monipuolisuutta. Niittyjen läpi kulkevien polkujen reuna-alueet leikataan avoimiksi kulkemisen helpottamiseksi ja ohjaamiseksi. Kuva: Noelle Renberg

Suvisaaristossa niittyjä hoitavat lampaat, joiden ylläpidosta vastaa Sommarö-seura. Laidunnus lisää luonnon monimuotoisuutta, säilyttää niittymaiseman avoimena ja tuottaa monipuolisia virkistyspalveluja ja elämyksiä. Kuva: Tiina Peippo

Metsien hoidolla turvaamme metsäluonnon monimuotoisuutta

Espoossa metsien hoito perustuu kestävän metsänhoidon periaatteille: kaupunki kasvattaa metsiä mahdollisimman pitkäikäisiksi ja monilajisiksi ja suosii eri-ikäistä ja -lajista puustoa. Metsiin jää käsittelemättömiä tiheiköitä, tekopökkelöitä ja lahoppua. Metsien virkistyskäytön edistämisen lisäksi metsänhoito suojelee metsässä elävää lajistoa. Suuremmat metsänhoitotyöt ajoittuvat lintujen pesimärauhan ulkopuolelle. Talvisaikaan tehtävät metsänhoitotyöt suojaavat maanpintaa rikkoutumiselta.

Esimerkiksi luonnonsuojelualueilla, uhanalaisten lajien esiintymispaikoissa, muinaismuistokohteissa ja METSO-ohjelman kriteerit täyttävissä kohteissa Espoo sovittaa metsänhoitotoimenpiteet yhteen alueen suojeluarvojen kanssa. Luonnon- ja maisemanhoitosuunnitelmat turvaavat myös paikallisesti arvokkaat luontokohteet.

Monimuotoisessa metsässä on paljon eri-ikäistä ja -lajista puustoa. Pajukot ovat tärkeitä esimerkiksi linnuille. Lahoppualla on metsän ekosysteemille tärkeä merkitys, eikä sitä siksi yleensä kerätä kaupungin metsistä pois. Kuva: Aino Kostainen

Edistämme luonnon monimuotoisuutta ja ilmastomuutokseen sopeutumista rakennetuilla katu- ja puistoalueilla

Rakennetussa ympäristössä luonnonmukaisesti toteutetut ratkaisut edistävät luonnon lajirikkautta ja tarjoavat samalla monipuolisen lähiympäristön alueen asukkaille. Espoolaisille esimerkiksi leikkipaikat, liikunta-alueet ja kaupunkiviljelypalstat tarjoavat mahdollisuuden virkistäytyä ja nauttia luonnosta. Luonnon monimuotoisuutta voidaan puolestaan tukea esimerkiksi niittyjen, hulevesikosteikoiden ja erilaisten viherelementtien avulla. Laadukkaassa ja terveellisessä kaupunkiympäristössä luonto on monimuotoista ja tarjoaa lähialueen asukkaille monipuolisesti erilaisia ekosysteemipalveluita.

Uusilla viheralueilla hyödynnettävät materiaalit ja elementit valitaan ja sovitetaan kunkin kaupunkitilan luonteeseen sopiviksi. Monissa paikoissa kunnossapidon mahdollisuudet määrittelevät viheralueilla käytettäviä materiaaleja – monet luonnonmukaiset materiaalit eivät kestä suuren käyttäjäjoukon aiheuttamaa ankaraa kulutusta. Siksi on tärkeää, että esimerkiksi lapset pääsevät lähimetsissä kosketuksiin luonnonmateriaalien, kuten kasvillisuuden, kivien ja vesielementtien kanssa.

Espoo sovittaa katualueiden istutukset aina kyseisen alueen katukuvaan sopiviksi. Esimerkiksi katujen välikaistoilla ja pientareilla katuvihreää on mahdollista kehittää monimuotoisempaan ja luonnontilaisempaan suuntaan.

Edistämme luonnon monimuotoisuutta viheralueilla esimerkiksi seuraavilla ratkaisuilla:

Suosimme istutuksissa kotimaisia ja ympäristölle tyypillisiä kasvilajeja. Istutukset ovat monilajisia ja kerroksellisia.

Torjumme rikkakasveja ja tuhohyönteisiä luonnonmukaisilla menetelmillä ja käytämme kemiallisia torjunta-aineita mahdollisimman vähän.

Palautamme katkenneita ja heikentyneitä viheryhteyksiä toteuttamalla puuistutuksia, vihersiltoja ja eläimille suunniteltuja alikulkuja. Latokaskenniityllä puita on istutettu liito-oravien kulkuyhteyksien vahvistamiseksi.

Päällystämme ulkoilureitit kivituhkalla, joka läpäisee vettä ja edistää hulevesien luonnonmukaista hallintaa. Hyödynnämme paikan luontaista maaperää ja kasvualustan omaa siemenpankkia.

3.2. Siniviherrakenteen turvaaminen

Laajojen viheraluekokonaisuuksien säilyttäminen on tärkeää luonnon monimuotoisuuden, luonnon virkistyskäytön ja ekosysteemipalveluiden näkökulmasta. Monimuotoisten ja eri luontotyyppisiä edustavien viheralueiden lisäksi kaupungeissa on oleellista huolehtia myös niiden kytkeytyneisyydestä toisiinsa, jotta eliöt pääsevät liikkumaan alueelta toiselle eikä osapopulaatioita muodostu. Kaavoitus turvaa tärkeimmät luontoarvot, luonnon monimuotoisuuden kannalta keskeiset alueet ja riittävät virkistysalueet.

Siniviherrakenne

Yhdyskuntarakenteen kasvullisten alueiden ja vesistöjen sekä niiden välisten viherytteyksien muodostama verkosto. Viherrakenne sisältää strategisesti suunnitellun viheralueverkoston lisäksi kaikki kaupunkirakenteen kasvillisuuden peittämät alueet kaavoitustilanteesta tai maanomistuksesta riippumatta. Esimerkiksi pihat, teiden pientareet, katupuut, puistot ja kaupunkimetsät ovat osa viherrakennetta, olivat ne sitten luonnontilaisia tai istutettuja. Sinirakenne täydentää viherrakennetta vesielementeillä, kuten merialueilla, pienvesillä ja keintokoisilla vesirakenteilla.²⁰

Kaavoituksella ja maankäytön suunnittelulla ohjataan erilaisten toimintojen sijoittumista ja kaupunkikuvan muodostumista. Leppävaaran läpi virtaava Monikonpuroa on muokattu paikoin voimakkaasti. Siitä huolimatta se tarjoaa alueen asukkaille monipuolisesti ekosysteemipalveluita. Kuva: Saara Olsen

Espoon kaupunkivihreän kehitystä ohjaavat ohjelmat ja suunnitelmat

Ilmastomuutoksen sopeutumisen toimenpidesuunnitelma 2022–2025

Ilmastomuutokseen sopeutumisen toimenpidesuunnitelma esittää Espoon toimenpiteet ilmastomuutokseen varautumiseksi ja sopeutumiseksi. Toimenpidesuunnitelmassa listatut tehtävät perustuvat Espoon kestävän energian- ja ilmaston toimintasuunnitelmaan (SECAP). Suunnitelma kuvaa kaupunkiorganisaation keskeisimmät toimijat ja niiden vastuut ilmastomuutokseen sopeutumiseksi ja siihen varautumiseksi. Kaupunkiympäristössä keskeisiä ilmastomuutoksen aiheuttamia riskejä ovat esimerkiksi rankkasateet, tulvat, kuivuus, metsäpalot ja helle.

Nostoja toimenpidesuunnitelman toimenpiteistä:

- Hulevesitulvien riskien hallintaselvitys ja kaupunkikeskusten tulvareittiselvitys
- Hulevesien hallinnan tavoitteiden ja periaatteiden esittäminen Etelä-Espoossa ja toteuttaminen Pohjois-Espoossa
- Bodomjärven ja Matalajärven säännöstelyn purku
- Toteutuneiden viherkattorakenteiden rekisterin toteuttaminen ja viherkerrointyökalun käyttöönotto
- Elinympäristöjen ennallistamisen kartoitus
- Varjostavien puuistutusten huomiointi puistoalueiden suunnittelussa
- Koulutus ja ohjeistus terveyskeskusten ja hoivapalveluiden henkilökunnalle helteen vaikutuksista

Yleiskaava 2060:lla tavoittelemme tiivistyvää ja luonnonläheistä verkostokaupunkia

Espoo valmistelelee ensimmäistä, koko kaupungin kattavaa yleiskaavaa. Vuoteen 2060 tähtäävä kaava ennakoii kaupungin kehitystä tulevana vuosikymmeninä. Yleiskaava on yleispiirteinen maankäytön ja liikenteen suunnitelma, joka ohjaa tarkempaa suunnittelua, kuten asemakaavoitusta. Yleiskaava perustuu Espoo-tarinaan ja se linjaa yleisellä tasolla kaupungin kehityksen suunnat, tavat ja painotukset.

Kaavan valmistelu alkoi keuhällä 2022 ja kaupunginhallitus hyväksyi vuonna 2023 yleiskaavan tavoitteet:

- 1) Espoo kasvaa ja tiivistyy kestävästi
- 2) Espoo on ilmastoviisas verkostokaupunki
- 3) Espoo on viihtyisä ja luonnonläheinen

Yleiskaavan avulla Espoo varautuu kaupungin väkiluvun kasvuun. Uusi rakentaminen ohjataan nykyisten ja tulevien raideyhteyksien sekä merkittävimpien joukkoliikennereittien varrelle. Kestävän liikkumisen lisäksi Espoo edistää ilmastoviisautta tunnistamalla alueelliset ilmastomuutoksen aiheuttamat riskit ja edistämällä ilmastomuutokseen sopeutumista. Tämä tarkoittaa muun muassa tulvien ehkäisyä, hulevesien hallintaa ja sopeutumista piteneviin ja voimistuviin lämpöaaltoihin.

Espoon luonnonläheisyyttä edistää muun muassa Keskuspuiston laajentaminen ja viher- ja virkistysalueiden hyvän saavutettavuuden turvaaminen. Espoossa Itämeri ja monimuotoiset virtavedet ovat tärkeitä luonnon monimuotoisuudelle ja kaupunkiympäristön viihtyisyydelle.

Yleiskaava 2060 linkittyy vahvasti Luontoviisas Espoo -työhön, sillä molempien tavoitteena on vahvistaa Espoon luonnon monimuotoisuutta. Luonnon monimuotoisuuden säilymistä Espoossa edistää laajojen viheralueiden, pienempien lähivirkistysalueiden ja näiden välisten ekologisten yhteyksien turvaaminen.

Edistämme viherkattojen ja -seinien rakentamista

Espoo laati vuonna 2020 Viherkattovision, joka kehittää toimintatapoja keuhotekoisten viherrakenteiden lisäämiseksi rakennuksiin. Viherkattovisio sisältää keinoja, joilla Espoo voi edistää viherkattojen rakentamista ja ohjata niiden suunnittelua ja toteutusta osana asemakaavoitusta, tontinluovutusta ja rakennuslupaprosessia.

Viherkatot edistävät useita Espoon strategisia tavoitteita, kuten asuinympäristöjen viihtyisyyttä, vesiensuojelua ja ilmastomuutoksen hillintää ja sopeutumista. Kaupunkirakenteen tiivistyessä tarve viherkatolle kasvaa, sillä ne voivat vähentää rakentamisesta aiheutuvia haittoja.

Espoon julkisista rakennuksista viherkattoja on muun muassa Ruusutorpan koululla ja Matinkylän uimahallilla, ja uusia on suunniteltu. Asemakaavat osoittavat viherkattoja niille soveltuviin paikkoihin. Autokatoksiin ja piharakennuksiin viherkattojen rakentaminen on helpompaa kuin asuinrakennuksiin, ja niihin kaavassa osoitetut viherrakenteet usein toteutuvat sellaisenaan.

Tapiolan Revontulikorttelin pysäköintihalleihin on rakennettu maantasossa oleva kansipiha, jolla kasvaa pieniä puita, pensaita, kunntaa ja nurmea. Laaja kansipuutarha näkyy ympäröiviin rakennuksiin ja tarjoaa tilaa esimerkiksi pallotteluun avoimella nurmella. Kuva: Pyry Kantonen

Ohjaamme rakentamista pois arvokkailta luontokohteilta ja turvaamme monimuotoista kaupunkivihreää

Voimakkaasti kasvavassa kaupungissa kaupunkisuunnittelu turvaa luontoarvot, ekosysteemipalvelut ja virkistyspalvelut. Esimerkiksi asemakaava osoittaa arvokkaimmat luontokohteet, puistot ja lähivirkistysalueet. Kaava ohjaa myös pihojen ja katutilan kasvillisuutta. Laadukas kaupunki- ja viheraluesuunnittelu varmistaa espoolaisille mahdollisuudet monipuoliseen virkistäytymiseen ja luontoharrastuksiin lähiluonnossa.

Espoo kehittää jatkuvasti uusia työkaluja ja menetelmiä luontoarvojen laadun ja määrän turvaamiseksi. Viherkerroin on työkalu, joka ohjaa joko korttelien tai laajempien alueiden viherrakennetta. Korttelikohtainen viherkerroin kuvaa tontin tai korttelin vihertehokkuutta eli sitä, kuinka paljon tontilla on erilaisia kasvillisuuspinnoja ja sadevesiä viivyttäviä ratkaisuja suhteessa tontin pinta-alaan. Se ohjaa muun muassa viherkattojen ja muiden viherrakenteiden rakentamista, olevan puuston säilyttämistä ja uuden kasvillisuuden istuttamista. Alueellinen viherkerroin puolestaan tunnistaa laajempien alueiden, kuten kaupunginosien

tuottamia ekosysteemipalveluita. Työkalun avulla on mahdollista arvioida olemassa olevien viheralueiden lisäksi myös uusien viheralueiden ja -rakenteiden vaikutusta kasvillisuuden määrään ja luonnon monimuotoisuuteen.

Kasvavassa kaupungissa kaikkien arvokkaiden luontokohteiden tai asukkaille tärkeiden lähimetsien suojele ei aina ole mahdollista. Espoo sovittaa yhteen monia erilaisia tarpeita, esimerkiksi lähipalveluita, asumista, liikennettä, virkistyspalveluita ja luontoarvoja.

Espoon kriteeristö luontoarvojen luokitteluun

Luonnonsuojelun toimenpiteet -ohjelman aikana Espoo laati luontokartoitusten tueksi kriteeristön luontoarvojen luokitteluun. Tämän kriteeristön avulla luontokartoittajat määrittävät kartoituksen yhteydessä eri luontotyyppien arvon, joka perustuu ennalta määritettyihin ja helposti seurattaviin mittareihin. Yhtenäiset indikaattorit ja kriteeristö tekevät eri asiantuntijoiden tekemistä arvioinneista vertailukelpoisia keskenään. Luontoarvojen luokittelussa kohteet arvotetaan luontotyyppien, lajien ja muiden yleiskriteerien perusteella.

Tuemme luonnon monimuotoisuutta asema- ja yleiskaavojen kaavamääräyksillä esimerkiksi seuraavilla keinoilla:

Turvaamme laajat yhtenäiset viheraluekokonaisuudet

Osoitamme riittävästi lähivirkistysalueita

Ohjaamme korttelialueiden vihertehokkuutta ja luonnon monimuotoisuutta tukevia ratkaisuja

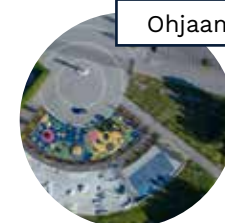

Turvaamme arvokkaat luontokohteet suojelumerkinnöillä

Määräämme ekologisia yhteyksiä säilytettäväksi ja vahvistettavaksi

Ohjaamme hulevesien hallintaa

Kuvat: Hannu Vallas, Tage Strandström, Olli Urpela, dspmedia, Patrik Fagerström

3.3. Vesistöjen tilan parantaminen

Espoo edistää ympäristön tilan parantumista kunnostamalla järviä ja virtavesiä, jotka ovat ihmisen toiminnan vaikutuksesta luonnontilaltaan heikentyneitä tai rehevöityneitä. Itämerihaasteen kautta Espoo osallistuu myös yhteisen meremme suojelutoimiin. Vesien tilan tarkkailu tarjoaa tärkeää tietoa vesiensuojelun toimenpiteiden kohdentamiseksi. Myös esimerkiksi jätteenkäsittely- ja teollisuuslaitokset ovat velvoitettuja keräämään tietoa pintavesien tilasta, jotta laitostoiminnan vaikutuksia ympäristön tilaan voidaan aktiivisesti seurata.

Meri määrittelee eteläisen Espoon maisemaa. Itämeren suojeleminen on monen eri toimijan yhteistyötä sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Kuva: Tommi Heinonen

Espoon kaupunkivihreän kehitystä ohjaavat ohjelmat ja suunnitelmat

Vesiensuojelun toimenpideohjelma 2022–2027

Espoon vesiensuojelun toimenpideohjelma edistää Espoon pinta- ja pohjavesien hyvän tilan saavuttamista ja säilyttämistä. Toimenpideohjelma tunnistaa Espoon keskeiset pinta- ja pohjavesien tilaan vaikuttavat tekijät sekä toimenpiteet, joilla näiden tekijöiden haitalliset vaikutukset pinta- ja pohjavesiin vähenevät. Toimenpideohjelma sisältää sekä ennakoivia vesiensuojelutoimenpiteitä että kunnostustoimenpiteitä.

Nostaja vesiensuojelun toimenpideohjelman toimenpiteistä vuosina 2022–2027:

- Pohjavesialueiden suojelusuunnitelman toimenpiteiden toteuttaminen ja seuranta
- Suolauksen vähentäminen kaduilla ja väylillä varavedenottamoiden alueella
- Jätevesiviemäriverkostoon liittymättömien kiinteistöjen paikantaminen ja liittymisen tehostaminen
- Maatalouden kuormittavimpien peltoalueiden selvitys ja maanomistajien tiedotus
- Espoon virtavesikartoituksen tuloksien hyödyntäminen puronvarsikohteiden hoidossa
- Pääkaupunkiseudun työmaavesioppaan laatiminen ja jalkauttaminen
- Hulevesiohjelman toteutus ja jalkauttaminen kaupungin eri toimialoille
- Luonnonmukaisten hulevesien käsittelymenetelmien edistäminen
- Läpäisemättömien pintojen minimointi kaavoituksen keinoin
- Järvi- ja rannikkovesikunnostusten toteuttaminen
- Vesistökunnostusavustusten tarjoaminen ja asukasyhteistyö
- Vaellusesteiden poisto ja kalateiden rakentaminen
- Virtavesien elinympäristö- ja kalataloudelliset kunnostukset sekä säännöstelyn purku
- Rehevöityneiden merenlahtien kunnostustarpeen arviointi ja kunnostus

Espoon kaupunkivihreän kehitystä ohjaavat ohjelmat ja suunnitelmat

Itämeri-toimenpideohjelma 2024–2028

Espoon Itämeri-toimenpideohjelma on laadittu osana Itämerihaastetta, johon sitoutuneet organisaatiot toteuttavat vapaaehtoisia toimenpiteitä Itämeren suojelemiseksi. Espoo on ollut mukana Itämerihaasteessa vuodesta 2007 lähtien.

Ohjelmakaudella 2019–2023 Espoossa muun muassa lisättiin silakan ja särkikalojen osuutta ruokahankinnoissa, viemäroitiin matonpesupaikkoja, torjuttiin kurtturuusua ja kartoitettiin rannikkovesien vedenalaista luontoa. Jatkossa kaupungin peltoja viljeleviltä maataloustuottajilta edellytetään sitoutumista maatalouden ympäristökorvausjärjestelmään.

Valmisteilla olevan Itämeri-toimenpideohjelman 2024–2028 avulla Espoo pyrkii vähentämään ravinnekuormitusta, haitallisten aineiden päästöjä, roskaantumista ja vieraslajeja merialueellaan. Lisäksi Espoo on sitoutunut lisäämään asukkaiden ja kaupungin työntekijöiden Itämeri-tietoisuutta ja -toimijuutta.

Kesäkaudella saaristovene kuljettaa vierailijat nauttimaan merellisestä Espoosta.
Kuva: Patrik Fagerström

Seuraamme vesistöjen tilaa ja kartoitamme tietoa vedenalaisen meriluonnon arvokkaista alueista

Pinta- ja pohjavesien laadun seuranta tarjoaa tietoa maankäytön ohjaukseen ja vesistökuunnostusten suunnitteluun. Espoossa vesistöjen laatua seurataan yhteensä 11 järvellä, neljällä joella ja seitsemällä purolla. Keräämme arvokasta seurantatietoa vesistöjen laadun ja ympäristön tilan muutoksista, kuten vesien rehevöitymisestä, happitilanteesta ja haitallisten aineiden pitoisuuksista.

Helsingin ja Espoon yhteinen merialueiden veden laadun tarkkailuohjelma seuraa pääkaupunkiseudun merialueiden rehevöitymisessä ja veden laadussa tapahtuvia muutoksia. Sekä Helsingin että Espoon merialueilla on useita havaintopaikkoja. Yhteistarkkailulla kaupungit seuraavat erityisesti merkittävien päästötoimijoiden, kuten satamien, jätevedenpuhdistamoiden ja meriläjitysalueiden vaikutuksia Itämeren tilaan.

Vedenalaisen luonnon monimuotoisuuden inventointiohjelma eli VELMU keräsi vuonna 2021 tietoa Espoon merialueen vedenalaisten luontotyyppien, lajien ja niiden muodostamien yhteisöjen esiintymisestä. Espoon paikallisesti ekologisesti merkittävät vedenalaiset alueet ovat kaupungin sisäisessä paikkatietojärjestelmässä. Kaupunki huomioi ne maankäytön ja virkistyskäytön suunnittelussa, suojelun kohdentamisessa sekä vesialueen muussa käytössä.

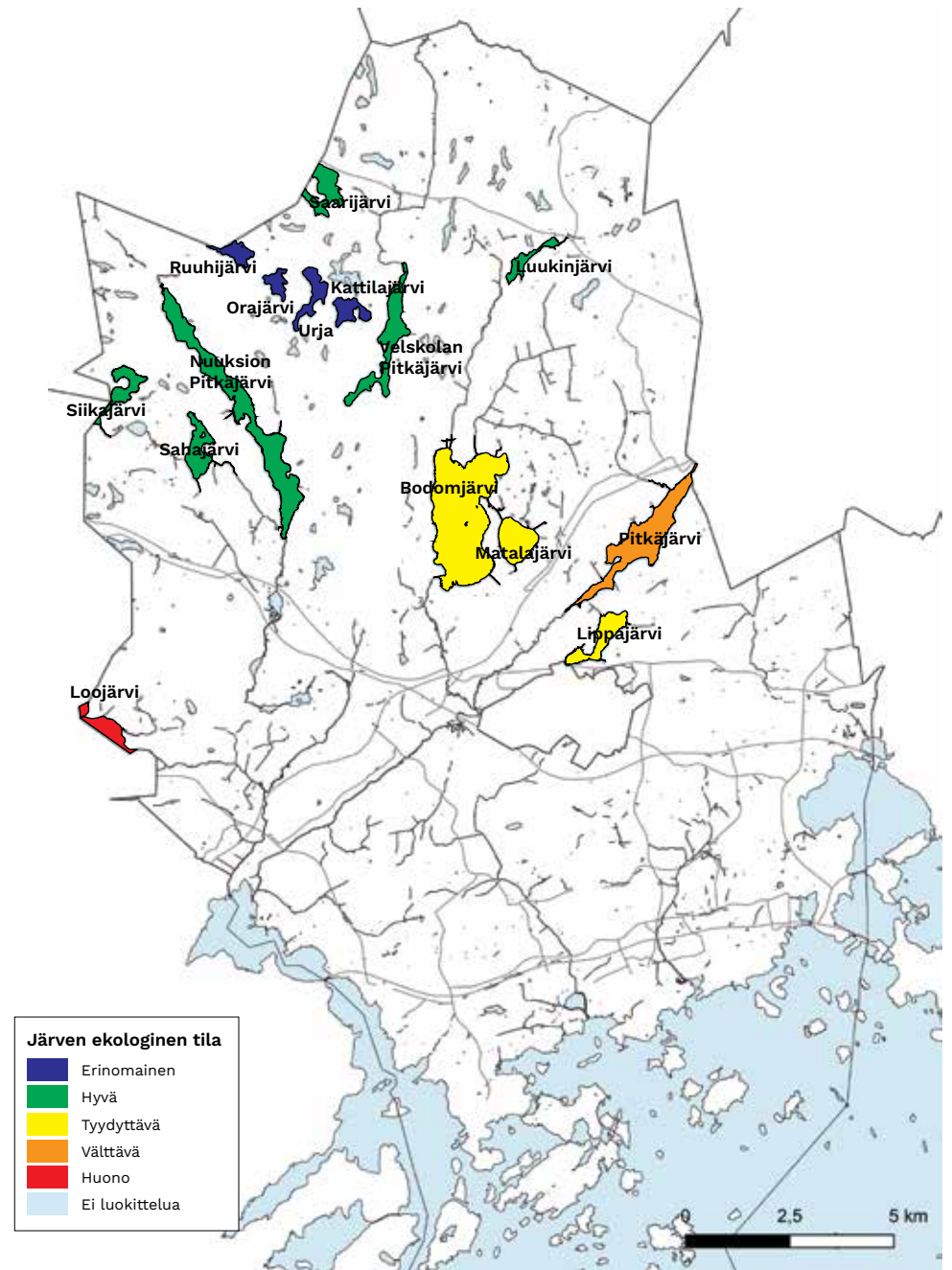
Kunnostamme luonnontilaltaan heikentyneitä järviä

Espoon järvistä osa on luonnontilaltaan heikentyneitä ja rehevöityneitä. Näiden järvien kunnostamiseksi kaupunki on yhdessä paikallisten kaupunginosa- ja ympäristöyhdistysten kanssa toteuttanut useiden vuosikymmenten ajan kunnostustyötä. Espoo on laatinut kunnostussuunnitelman ja toteuttaa sen mukaisia kunnostustoimia Pitkä- ja Lippajärvellä, Loojärvellä ja Hannusjärvellä.

Järvikunnostus saattaa rehevöitynyttä järveä lähemmäs sen alkuperäistä tilaa tai säilyttää järven kunnon nykyisellään. Järven valuma-alueelta tulevan ravinnekuormituksen vähentäminen on usein tärkeä toimenpide. Vuosien 2022–2024 aikana Vantaa, Espoo ja Uudenmaan ELY-keskus selvittävät ratkaisuja Pitkäljärven tilan kohentamiseksi. Hankkeen aikana kaupungit laativat koko valuma-alueen yhteisen vesienhallintasuunnitelman maa- ja metsätalousalueiden sekä rakennetun ympäristön vesienhallinnan toteuttamiseksi. Lisäksi Espoo ja Vantaa toteuttavat molemmat yhden luonnonmukaisen vesienhallintarakenteen. Ratkaisut tuovat helpotusta Pitkäljärven valuma-alueen tulvaongelmiin ja vähentävät järven ravinnekuormaa.

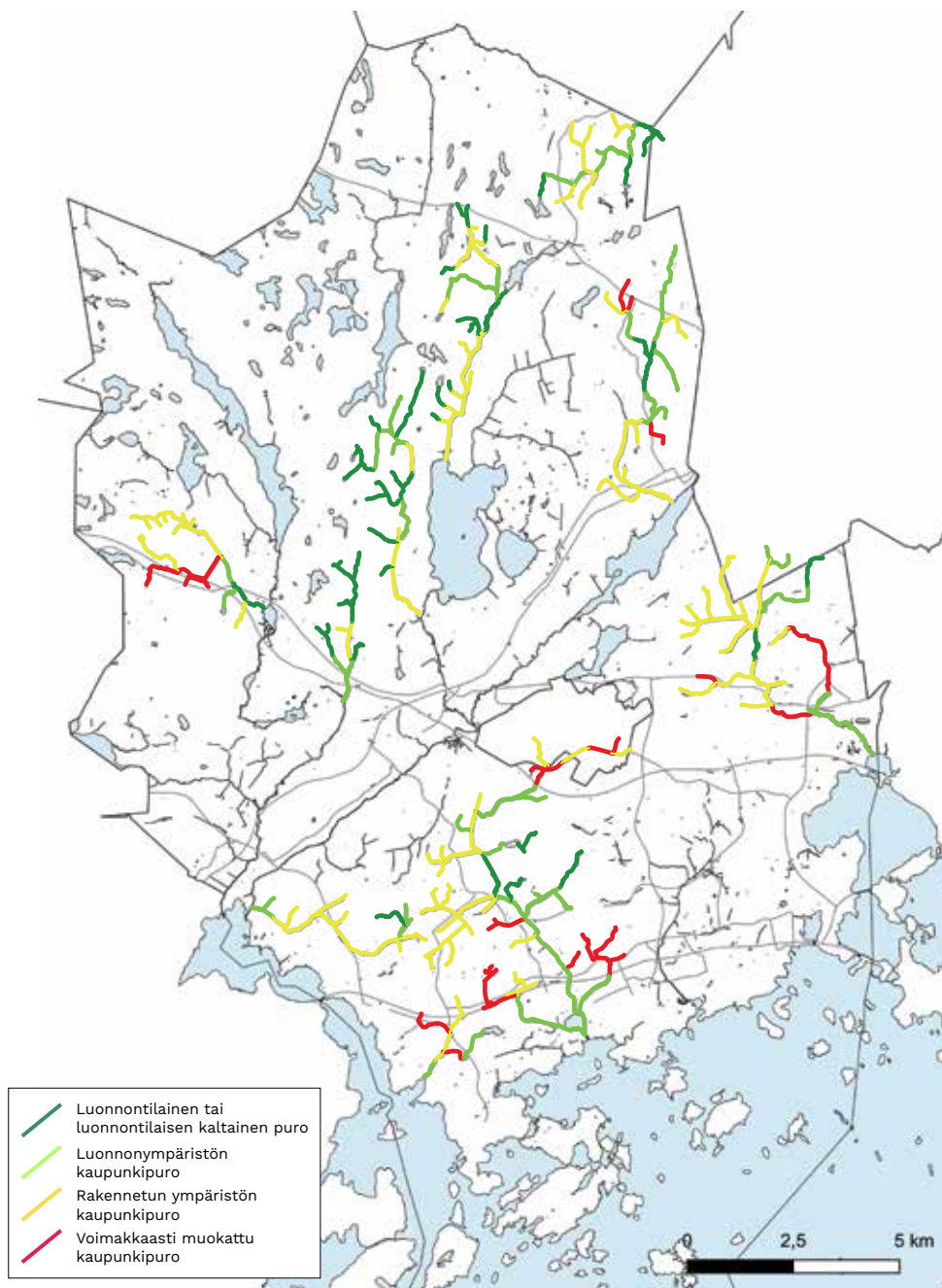

Pitkä- ja Lippajärvillä on toteutettu viime vuosina hoitokalastusta, jolla saatetaan järvien kalakantaa luonnonmukaisempaan suuntaan ja vähennetään niiden sisäistä ravinnekuormaa. Kuva: Noelle Renberg

Järven ekologinen tila	
Erinomainen	
Hyvä	
Tyydyttävä	
Välttävä	
Huono	
Ei luokittelua	

Pohjois-Espoon järviyläköä lukuunottamatta Espoon järvien ekologinen tila on korkeintaan tyydyttävä. Kartta-aineistot © Espoon kaupunki, Maanmittauslaitos 2023, Väylävirasto 2022, Suomen ympäristökeskus, ELY-keskukset

Espoo on kehittänyt luokittelun kaupunkipurojen tilan ja muuntuneisuuden arviointiin. Neliportainen luokittelu tarkastelee muun muassa purouoman morfologiaa, rantavyöhykkeen maankäyttöä, ihmistoiminnan vaikutusta ja lajiston monimuotoisuutta. Kaikkia Espoon vesistöjä ei ole luokiteltu. Kartta-aineistot © Espoon kaupunki, Maanmittauslaitos 2023, Väylävirasto 2022

Kunnostamme virtavesikohteita

Espoossa on aikaisempina vuosikymmeninä muokattu jokien ja purojen uomia muun muassa maatalouden, kaupungistumisen ja tulvasuojelun tarpeisiin. Muokkauksen vuoksi virtavesien veden laatu ja lajisto ovat heikentyneet. Viime vuosina toteutetuissa virtavesikartoituksissa Espoo on kartoittanut vaellusesteitä ja arvokkaita virtavesikohteita sekä pienten virtavesien luonnontilaisuutta ja muuntuneisuutta.

Espoo palauttaa virtavesiä kohti hyvää ekologista tilaa esimerkiksi umpeenkasvaneen kasvillisuuden ruoppauksen avulla. Kalat hyötyvät erityisesti nousuesteiden poistamisesta ja kivikkoisten kutualueiden lisäämisestä. Viimeisimpänä valmistuneita virtavesikunnostuskohteita ovat muun muassa Gumbölen kalatie ja Espoonjoen kunnostus. Espoossa on vielä useita puroja, jokia ja uomia, joiden ekologinen tila on heikko.

Gumbölenjoen padon itäpuolelle on rakennettu vuonna 2020 noin 190 metriä pitkä kalatie, joka mahdollistaa vaelluskaloille kulkureitin padon ohi. Mutkittelevaan uomaan on asennettu suuria virtauskiviä vaihtelevien virtausolosuhteiden aikaansaamiseksi. Kuva: Noelle Renberg

3.4. Luonnon virkistyskäytön edistäminen

Monipuoliset viheralueet tarjoavat espoolaisille paljon mahdollisuuksia luonnossa liikkumiseen ja virkistäytymiseen. Espoo ylläpitää kattavaa ulkoilureittiverkostoa ja erilaisia luontoliikuntapalveluita, kuten ulkokuntosaleja, suunnistusratoja ja uimarantoja. Maaston kulumista kaupunki ehkäisee ohjaamalla ulkoilijat olemassa oleville poluille.

Espoon luonto tarjoaa paljon mahdollisuuksia ulkoiluun ja virkistäytymiseen. Espoon keskuspuisto on monen espoolaisen päivittäinen lähivirkistysmetsä. Kuva: Janne Ketola

Espoon kaupunkivihreän kehitystä ohjaavat ohjelmat ja suunnitelmat

Viheralueohjelma vuosille 2014–2028

Viheralueohjelma esittää osa-alueittain kaupungin ulkoilupalveluiden nykytilaa ja kehittämistarpeita.

Viheralueohjelma sisältää seuraavat ohjelmat:

- Leikkipaikkaohjelma 2016–2026, päivitys 2019
- Espoon koira-aitausohjelma 2018–2028
- Lähiliikuntapaikkaohjelma 2019–2028
- Espoon skeittipaikkaohjelma 2014–2024
- Kaupunkiviljelyohjelma 2018–2027

Viheralueohjelman osat muodostavat kokonaiskuvan kaupungin tarjoamista palveluista ja suunnitelman kyseisen palvelun palveluverkon täydentämiseksi. Suunnitelmat perustuvat aluekohtaisiin tarpeisiin, tuleviin maankäytön muutoksiin ja käytössä oleviin investointiresursseihin.

Espoon kaupunkivihreän kehitystä ohjaavat ohjelmat ja suunnitelmat

Luontoliikuntaohjelma

Espoon luontoliikuntaohjelma selkeyttää luontoliikunnan tavoitteita ja kaupungin tarjoamien luontoliikuntapalveluiden kehittämistoimenpiteitä. Ohjelma esittelee ulkoilureittien ja -alueiden, ulkoilukeskusten ja muiden ulkoliikuntapalveluiden tarjontaa. Kehittämistarpeita ovat muun muassa lähiliikuntapaikkojen ja ulkoilureittien toteuttaminen ja esteetön luontoliikunta. Kaupunki luo myös uuden toimintamallin erityistukea tarvitsevien henkilöiden tavoittamiseksi ja aktivoimiseksi soveltavaan luontoliikuntaan, jotta ohjattu ulkoilutoiminta tavoittaisi myös muut kuin toimintakykyiset ja jo itsenäisesti liikkuvat henkilöt.

Edistämme metsien kestävää virkistyskäyttöä

Kaupunkimetsät tarjoavat lähialueen asukkaille paljon erilaisia ekosysteemipalveluita. Kaupunki tukee metsien virkistyskäyttöä muun muassa poistamalla ulkoilureittien varsilta huonokuntoiset ja vaaralliset puut sekä raivaamalla ulkoilureittien lähialueelta pienpuustoa. Luonnonhoito tukee eri asuinalueiden ominaispiirteitä. Metsien hoito on erilaista esimerkiksi Tapiolan puutarhakaupunginosassa ja Niipperin metsäisellä pientaloalueella.

Metsien virkistyskäyttö voi kuluttaa maastoa merkittävästi. Maaston voimakas kuluminen haittaa puiden elinvoimaisuutta ja maaperän normaaleja prosesseja. Espoo ehkäisee maaston kulumista ohjaamalla ulkoilijoita olemassa oleville poluille. Kaupunki myös merkitsee maastoon virallisia luontopolkua, jotka edesauttavat polulla pysymistä ja madaltavat kynnystä luonnossa liikkumiseen. Kaupungin asukasmäärän kasvu lisää myös lähimetsissä liikkuvien ulkoilijoiden määrää ja lisää siten maaston kulumista.

Luonnossa oleskelu tekee hyvää sekä henkisesti että fyysiselle hyvinvoinnille. Kaupungin metsien hoidolla varmistetaan, että metsä on ulkoilijoille turvallinen ja viihtyisä.

Kuva: Noelle Renberg

Edistämme luontoliikuntaa ja tuemme luontoharrastusmahdollisuuksia

Espoo ylläpitää kattavaa ulkoilureittien verkostoa ja kivituhkapintaisia kuntoratoja, joista moni on valaistu. Ulkoilureitit yhdistävät Espoon kaupunkikeskukset, ulkoilualueet ja Rantaraitin. Reitit mahdollistavat virkistyskäytön lisäksi myös työmatka-, asiointi- sekä koululaisliikenteen. Ulkoilureittejä rakennetaan ja korjataan jatkuvasti.

Espoossa on useita ulkoilusaaria, joissa on toteutettu erilaisia ulkoilupalveluita. Saariston reittiliikenteen avulla ainutlaatuinen saaristoluonto on kaikkien saavutettavissa. Muutamalla saarella myös telttailu on sallittu.

Espoo kannustaa ja opastaa asukkaitaan liikkumaan luonnossa ja hyödyntämään kaupungin monipuolisten luontoalueiden tarjontaa. Kaikkien saatavilla olevia luontoharrastuksia ovat muun muassa sienestys ja marjastus, lintujen tarkkailu, kalastus ja villiyrttien kerääminen. Näihin Espoon monimuotoinen luonto tarjoaa paljon mahdollisuuksia.

6 kuntoportaat
23 luontopolkua
30 ulkokuntosalia
25 uimarantaa-tai paikkaa
200 km hiihtolatuja
11 talviuintipaikkaa
5 rataa kiintorasteja
23 000 hehtaaria ulkoilu- ja retkeilyalueita
7 venesatamaa
11 frisbeegolfrataa
11 ulkoilusaarta
noin 1 600 viljelypalstaa
12 lintutornia
24 koira-aitausta
1 koirien uimaranta

Ohjaamme virkistyspalveluiden sijoittelua

Espoo-tarina nostaa Espoon vahvuiksi espoolaisten arvostaman lähiluonnon, virkistysalueet, järvet, Rantaraitin ja merellisyyden. Näiden ominaispiirteiden turvaamiseksi ja vahvistamiseksi Espoo laatii alueellisia virkistysvisioita.

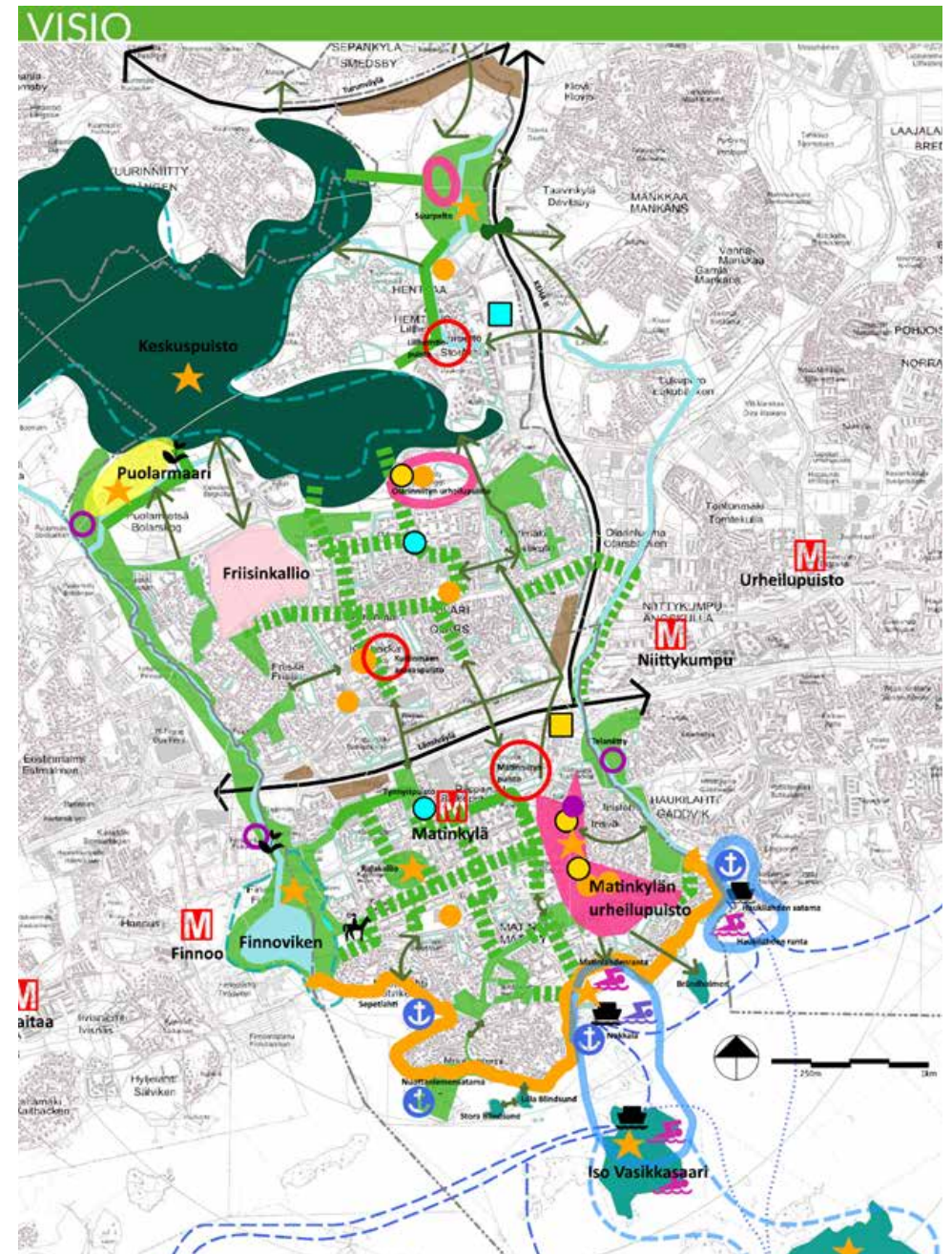
Espoo on laatinut seuraavat virkistysvisiot:

- Suur-Espoonlahden virkistysvisio
- Suur-Tapiolan virkistysvisio
- Suur-Matinkylän virkistysvisio
- Suur-Leppävaaran virkistysvisio
- Merellinen virkistysvisio

Visiot luovat kokonaiskuvan kunkin alueen liikunta- ja virkistyspalveluiden tarpeesta vuonna 2050 ja varaa näille palveluille riittävästi tilaa maankäytön suunnittelussa. Virkistysvisio sovitetaan yhteen muiden maankäytön suunnitteluun liittyvien teemojen, kuten luontoarvojen, rakentamisen ja liikenteen kanssa. Virkistysvisiot kattavat laajemman alueen kuin yksittäiset asemakaavat. Siten virkistysvisiot helpottavat liikunta- ja virkistyspalveluiden kokonaisuuden hahmottamista yksittäisten kaava- ja rakennushankkeiden yhteydessä.

Kasvillisuus elävöittää kaupunkikuvaa merkittävästi. Monikonpuroa pääsee paikoin ihaillemaan Leppävaarassa ihan lähietäisyydeltä. Kuva: Noelle Renberg

Visio Matinkylän alueen virkistyspalveluista. Kartan selitteet löytyvät Espoon nettisivuilta osoitteesta www.espool.fi.

3.5. Luontotiedon ja asukasyhteistyön lisääminen

Espoo kannustaa asukkaita, yhteisöjä ja yhdistyksiä toimimaan lähiympäristön viihtyisyyden ja luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi. Yhteisiä luonnonhoitotoimia toteutetaan Espoossa muun muassa vesistökunnostusavustusten, talkoiden ja Meidän puisto-sopimusten kautta.

Espoota suunnitellaan espoolaisille. Asukaskyselyissä ja tapahtumissa espoolaiset saavat kertoa ideoitaan ja toiveitaan Espoon tulevaisuudesta Kuva: Janne Ketola

Jaamme tietoa Espoon luonnosta

Villa Elfvinin luontotalossa on esillä Espoon luonnosta kertovia näyttelyitä, minkä lisäksi luontotalo tarjoaa ympäristökasvatusmateriaaleja ja järjestää tapahtumia. Luontotalon toiminta ja tapahtumat tarjoavat kävijöilleen tietoa muun muassa Espoon luonnosta, luonnossa liikkumisesta ja kestävästä elämäntavoista.

Lisäämällä eri-ikäisten espoolaisten tietoisuutta luonnon monimuotoisuuden merkityksestä Espoo kannustaa asukkaitaan liikkumaan luonnossa ja opastaa vastuulliseen retkeilyyn. Näiden avulla puolestaan edistetään vastuullista luonnon virkistyskäyttöä, jonka avulla virkistyskäyttöpaine ohjautuu olemassa oleville poluille, viher- ja virkistysalueet säilyvät roskattomina ja arvokkaat luontokohteet säilyvät koskemattomina.

Vuonna 1907 rakennettu jugendhuvi Villa Elfvin toimii Espoon ympäristövalistuskeskuksena. Luontotalon näyttelyt, tapahtumat ja opastetut retket ovat kaikille avoimia. Talossa toimii myös luontokoulu. Kuva: Noelle Renberg

Tarjoamme espoolaisille mahdollisuuden ottaa vastuuta oman lähiympäristönsä hoidosta

Meidän puisto on Espoon toimintamalli, jonka avulla asukkaat voivat osallistua lähiympäristönsä kunnossapitoon ja hoitoon. Toimintamalli perustuu sopimukseen, jonka perusteella esimerkiksi yksittäiset asukkaat, asukasyhteisöt tai kaupunginosayhdistykset hoitavat kaupungin julkisia viheralueita. Hoitomenetelmistä ja hoidon tavoitteista sovitaan yhdessä kaupungin kanssa. Meidän puisto -hoitolupia on tähän mennessä myönnetty yli sata ympäri Espoota.

Meidän puisto -sopimuksella voidaan sallia esimerkiksi nurmikon leikkaaminen, pienten taimikoiden poisto, haitallisten vieraslajien kitkeminen tai kaislikon niittäminen. Pääasiassa sopimuksen tehneet toimijat hoitavat istutuksia ja ajavat nurmikkoa.

Vapaaehtoisia, usein kertaluonteisia kunnostustoimia tehdään myös talkootyönä. Espoossa on järjestetty talkoita muun muassa vieraslajien torjumiseksi ja roskien siivoamiseksi yleisiltä alueilta. Kaupunki tukee talkoiden järjestämistä ja käsittelee kerätyt vieraskasvijätteet ja roskat talkoiden jälkeen. Espoo myös kannustaa esimerkiksi asukkaita, yhdistyksiä ja oppilaitoksia järjestämään vieraskasvien poistotalkoita.

Olarin terveysluontopolku on toteutettu Espoon keskuspuistoon paikallisen Olari-seuran aloitteesta. Seura vastaa myös luontopolun kunnossapidosta yhteistyössä kaupungin kanssa. Kuva: Janne Ketola

Vapaaehtoiset ovat osallistuneet Espoossa useiden eri luontokohteiden kunnostukseen. Lukupuron ekologista tilaa parannettiin talkoilemalla vuonna 2015, jolloin talkoot olivat myös ehdolla Espoon Vuoden Vapaaehtoisteko-palkinnon saajaksi.

Tarjoamme yhdistyksille avustusta vesistökuunnostushankkeisiin

Paikallinen aktiivisuus on tärkeää rehevöityneiden ja luonnontilaltaan heikentyneiden vesistöjen kunnostamisessa. Siksi Espoo myöntää vuosittain avustusta Espoon vesiensuojelun toimenpideohjelman mukaisiin kunnostustoimenpiteisiin.

Avustukset soveltuvat erityisesti pienten kunnostustoimenpiteiden toteuttamiseen tai kunnostuksia tukevien selvityksien ja suunnitelmien tekoon. Avustuksia on myönnetty esimerkiksi Lukupuron kunnostustalkoisiin, Hannusjärven tilan parantamiseen, Kalajärven kasvillisuuskartoitukseen ja Sahajärven valuma-alueen vedenlaadun tutkimukseen. Kaupunki myöntää avustusta vuosittain enintään 2 000 euroa yhdelle kunnostushankkeelle.

Talkoot

Yhteiskunnan, yhteisön tai yhdistyksen hyväksi toteutettavaa työtä. Talkootöihin osallistuminen ei vaadi erityisosaamista ja se on luonteeltaan tilapäistä ja vapaaehtoista. Talkoisiin osallistuminen on ilmaista, eikä siitä makseta osallistujalle rahallista korvausta. Suomessa esimerkiksi sadonkorjuu ja rakennustöiden yksinkertaisemmat vaiheet on perinteisesti toteutettu paikallisyhteisön talkootyönä. Myös yhdistyksen jäsenten tekemä vapaaehtoistyö on talkootyötä.

Tarjoamme espoolaisille mahdollisuuksia osallistua maankäytön, viheralueiden ja luonnonhoidon suunnitteluun

Osallistava suunnittelu on osa espoolaista kaupunkisuunnittelua, viheraluesuunnittelua ja luonnonhoidon suunnittelua. Maankäyttö- ja rakennuslaki velvoittaa osallistamiseen kaavahankkeiden yhteydessä. Kaavoituksessa osallisia ovat ne, joiden oloihin tai etuihin kaava saattaa vaikuttaa. Tällaisia ovat esimerkiksi alueen maanomistajat, asukkaat ja muut alueen käyttäjät. Asukastilaisuuksien lisäksi osaan kaavahankkeita sisältyy sähköisiä vuorovaikutuskyselyitä, joiden yhteydessä osalliset ilmaisevat mielipiteensä ehdotetusta kaavaratkaisusta.

Puistojen ja viheralueiden suunnitteluun asukkaat voivat vaikuttaa silloin, kun puistosuunnitelmasta valmistuu luonnos. Tällöin asukkaat ja muut osalliset voivat esittää suunnitelmaan liittyen toiveita tai kommentteja esimerkiksi valtakunnallisen otakantaa.fi-palvelun tai kaupungin nettisivujen kautta.

Luonnon- ja maisemanhoitosuunnitelmat kuvaavat alueittain, miten kyseisen alueen metsiä ja niittyjä hoidetaan. Suunnitelmaa valmisteltaessa kaupunki järjestää usein asukastilaisuuksia, sähköisiä kyselyitä ja metsäkävelyitä alueen asukkaille ja muille sidosryhmille. Tapahtumissa ja kyselyillä osallistujat voivat antaa suunnitelmaluonnoksesta palautetta ja kommentteja.

Espoo tekee paljon yhteistyötä paikallisten asukkaiden, asukasyhdistysten ja luontojärjestöjen kanssa. Metsäkävelyillä asiantuntijat kertovat kaupungin metsien hoidosta ja vastaavat asukkaiden kysymyksiin. Kuva: Tiina Peippo

Asukkaat ja osalliset voivat vaikuttaa Espoon kaavoitukseen seuraavissa kaavoituksen vaiheissa:

ALOITUS

Kaavaprosessin alussa asukkaat ja muut osalliset voivat olla yhteydessä kaavan suunnittelijoihin, jos heillä on kaava-aluetta koskevaa tietoa tai kysymyksiä. Kaavoitusprosessin aloitusvaiheessa suunnittelijat keräävät monenlaista lähtötietoa suunnittelun tueksi.

VALMISTELU

Kaavan valmisteluvaiheessa suunnittelijat laativat osallistumis- ja arviointisuunnitelman ja kaavan valmisteluaineiston. Siitä voi jättää mielipiteen.

EHDOTUS

Ehdotusvaiheessa suunnittelijat laativat kaavaehdotuksen, jossa he ottavat huomioon lähtötiedot, tavoitteet ja valmisteluvaiheessa saadun palautteen. Kaavaehdotuksesta voi jättää muistutuksen.

HYVÄKSYMINE

Hyväksymisvaiheessa suunnittelijat valmistelevat kaavan hyväksyttäväksi, jonka jälkeen luottamushenkilöt päättävät kaavan hyväksymisestä.

VOIMAANTULO

Hyväksytty kaava kuulutetaan voimaan, jos siitä ei valiteta hallinto-oikeuteen tai jos oikeus ei hyväksy valitusta.

Kartoitamme espoolaisten näkemyksiä kaupunkiympäristön kehityksestä

Espoo on toteuttanut viime vuosina huomattavan määrän asukkaille suunnattuja kyselyitä, keskustelutilaisuuksia ja tutkimuksia, joissa espoolaiset ovat saaneet kertoa näkemyksiään kotikaupungistaan ja sen kehityksestä. Nämä aineistot tarjoavat kattavan kokonaiskuvan espoolaisten mielipiteistä ja toiveista. Paikallisten arvojen ja kehittämiskohteiden lisäksi usein paikkatietopohjaisesti toteutetut kyselyt tarjoavat laajemminkin tietoa asukkaiden arvostuksista ja tavoista käyttää viheralueita. Kaupunki hyödyntää aineistoja monin eri tavoin muun muassa maankäytön ja virkistyspalveluiden suunnittelussa.

Vuonna 2022 espoolaiset jakoivat ajatuksiaan Espoon tulevaisuuden kehityksestä Meidän Espoo 20X0 -tilaisuuksissa, joiden antia kaupunki hyödyntää erityisesti koko kaupungin kattavan yleiskaavan valmistelussa. Tapahtumasarjan keskustelutilaisuuksien ja työpajojen perusteella espoolaiset tunnistavat lähiluonnon ja viheralueiden merkityksen ilmastonmuutoksen ja luonnon monimuotoisuuden kannalta. Keskustelutilaisuuksien perusteella asukkaat toivovat, että luonto säilyy Espoossa mahdollisimman koskemattomana ja monimuotoisena.

Esimerkiksi seuraavat kyselyt tarjoavat tietoa Espoon siniviherrakenteen arvoista ja kehityskohteista:

Mun Espoo kartalla -kyselyllä

(2020) Espoo keräsi laajasti espoolaisten kokemuksia, näkemyksiä ja kehittämisideoita omasta lähiympäristöstään. Espoo toteutti kyselyn osana NORDGREEN-tutkimushanketta yhdessä Aalto-yliopiston tutkijoiden kanssa, ja siihen vastasi yli 6 600 espoolaista.

Viheralueiden käyttökokemuksia ja merkityksiä Espoon kaupunkikeskuksissa -kyselyn

(2019) Espoo toteutti erikseen kullekin Espoon viidestä kaupunkikeskuksesta. Espoo kartoitti kyselyllä muun muassa asukkaiden käyttämiä viheralueita, siniviherrakenteen merkitystä asukkaille sekä asukkaiden tyytyväisyyttä lähialueensa viheralueisiin.

Minun luontohyötyni -kyselyllä

(2019) Espoo kartoitti asukkaiden kokemuksia luonnon tuottamista hyödyistä.

Minun merellinen Espooni -kyselyllä

(2018) Espoo keräsi ideoita ja toiveita merellisen Espoon kehittämisestä.

Poimintoja espoolaisten esittämistä kommentista Meidän Espoo 20X0 -keskusteluilloissa ja työpajoissa keväällä 2022.

4 Tulevaisuuden luontoviisas Espoo

Tämä julkaisu sisältää toimintatapoja, joiden avulla Espoo edistää luonnon monimuotoisuutta ja luonnon virkistyskäyttöä. Nämä toimet eivät kuitenkaan pysäytä luontokatoa Espoossa – myös Espoolla on tarve sekä toimien tehokkaammalle toimeenpanolle että tehokkaammille toimille.

Luonnon monimuotoisuus on ihmisille elinehto. Kuva: Janne Ketola

Espoo-tarina eli Espoon kaupungin strategia asettaa Espoolle kunnianhimoisen tavoitteen saavuttaa luonnon kokonaisuikentymättömyys. Kasvavassa kaupungissa se tarkoittaa, että vuoteen 2035 mennessä käytössä ovat sellaiset keinot, joiden avulla luonnon monimuotoisuus ei enää heikkene.

Luonnon kokonaisuikentymättömyyden saavuttamiseksi Espoo on käynnistänyt Luontoviisas Espoo -työn. Työn tuloksena on tiekartta, joka määrittää Espoon päämäärät, toimintaperiaatteet ja kehittämiskokonaisuudet luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden turvaamiseksi. Ensimmäinen osa Luontoviisas Espoo -tiekartasta valmistuu vuoden 2024 aikana. Työ jatkuu vuoteen 2035 asti.

Espoon kaupunkikuvassa vuorottelevat tiiviit kaupunkikeskukset, väljät pientaloalueet ja viheralueet. Espoon keskus on tästä hyvä esimerkki. Kuva: Tage Strandström

Kirjallisuus

1. Ahopelto, L., Lähteenmäki, T. & Rönnerberg, M. (2021). Espoon ekologisen verkoston nykytila. s 5. Espoon ympäristökeskus 2021. Saatavilla osoitteesta <https://www.espoo.fi/fi/luonnonsuojelun-toimenpiteet-2021-2030>.
2. Niemelä, J. (2008). Muuttaako luonto kaupunkiin? Tieteessä tapahtuu 07/2008. Saatavilla osoitteesta <https://journal.fi/tt/article/view/684/564>.
3. European Commission (2021). EU Biodiversity Strategy for 2030. Bringing nature back into our lives. Publications Office of the European Union 2021. Saatavilla osoitteesta https://environment.ec.europa.eu/strategy/biodiversity-strategy-2030_en.
4. Espoo (2021). Espoo-tarina. Saatavilla osoitteesta <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/espoo-tarina>.
5. Ympäristöministeriö (2022). Kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia 2035. Luonnos 14.12.2022. Saatavilla osoitteesta <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=ef02b76f-1dc3-46f4-883a-3b3e2f526eff>.
6. United Nations (1992). Convention on Biological Diversity. Saatavilla osoitteesta <https://www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf>.
7. Lähteenmäki, T. (2010). Espoon luonnon monimuotoisuus – Aarnimetsistä ulapalle. Espoon ympäristökeskus. Saatavilla osoitteesta <https://www.espoo.fi/asuminen-ja-rakentaminen/ymparistonsuojelu/ymparistonsuojelun-julkaisut>.
8. Espoon kaupunki (2023). Toimintaympäristön tila 2023. Väestöennusteet. Espoon kaupunki, Strategia ja kehittäminen, Tutkimus ja tilastot 14.4.2023. Saatavilla osoitteesta <https://www.espoo.fi/fi/toimintaympariston-tila-espoossa>.
9. Espoon kaupunkisuunnittelukeskus (2022). Meidän Espoo 20x0 – puhetta tulevaisuuden kaupungista. Raportti tulevaisuuskeskusteluista keväällä 2022. Saatavilla osoitteesta <https://www.espoo.fi/fi/20x0>.
10. Kujala, H., Halme, P., Pekkonen, M., Rytteri, T., Raunio, A., Kullberg, P., Koljonen, S., Kostamo, K. & Keränen, I. (2021). Heikennyksen ja hyvityksen arviointi ekologisessa kompensaatiossa. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 39/2021. Suomen ympäristökeskus 2021.
11. Vähä-Piikkiö, I. (2021). Ekologinen kompensatio. Työpapereita 2021:2. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitieto 2021. Saatavilla osoitteesta <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/tietoa-helsingista/tilastot-ja-tutkimukset/Julkaisut/>.
12. Ympäristöministeriö (2022). Tänäpäin hyväksytty luonnonsuojelulaki on tärkeä edistysaskel luontokadon torjunnassa. Tiedote 13.12.2022. Saatavilla osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/-/1410903/uusi-luonnonsuojelulaki-hyvaksyty>.
13. Espoon kaupunkisuunnittelukeskus (2018). Luontohyödyt Espoon kaupunkirakenteessa – Espoon ekosysteemipalveluanalyysi 2018. Viherkudelman osa A. Espoon kaupunkisuunnittelukeskuksen julkaisuja 3/2018. Saatavilla osoitteesta <https://www.espoo.fi/fi/asuminen-ja-rakentaminen/kaupunkisuunnittelu/kaupunkisuunnittelun-julkaisut#luonto-11325>.
14. Metsähallitus ja Maanmittauslaitos (2019). Nuuksio. Saatavilla osoitteesta <https://www.espoo.fi/fi/liikunta-ja-luonto/retkelle-luontoon/luontokohteet/nuuksion-luontokohteet#section-11508>.
15. Ympäristökeskus (2019). Espoon keskuspuisto. Saatavilla osoitteesta <https://www.espoo.fi/fi/keskuspuiston-esite>.
16. Ahopelto, L., Lähteenmäki, T. & Rönnerberg, M. (2021). Espoon ekologisen verkoston nykytila. s 7. Espoon ympäristökeskus 2021. Saatavilla osoitteesta <https://www.espoo.fi/fi/luonnonsuojelun-toimenpiteet-2021-2030>.
17. Euroopan unioni (2010). Ekosysteemiäydykkeit ja palvelut. Euroopan unionin julkaisutoimisto. Saatavilla osoitteesta https://www.ymparisto.fi/sites/default/files/documents/Ekosysteemiäpalvelut_0_0.pdf.
18. Helsingin kaupunki (2021). Ekologisen kestävyiden indikaattorit. Helsingin kaupunki, Kaupunkiympäristön toimiala. Saatavilla osoitteesta https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/Kymp/ekologisen_kestavyiden_indikaattorit_2021.pdf.
19. Hyvärinen, E., Liukko, U-M. & Juslén, A. (2020). Suomen lajisto jatkaa uhanalaistumista. Suomen uhanalaiset lajit tarvitsevat suojelua. Suomen Punaisen kirjan esite. Ympäristöministeriö, Suomen ympäristökeskus, Metsähallitus & Luonnontieteellinen Keskusmuseo LUOMUS. Saatavilla osoitteesta www.ymparisto.fi/punainenlista.
20. Espoon kaupunkisuunnittelukeskus (2019). Espoon siniviherrakenne – teemakohtainen tarkastelu. Viherkudelman osa B. Espoon kaupunkisuunnittelukeskuksen julkaisuja 22/2019. Saatavilla osoitteesta <https://www.espoo.fi/fi/asuminen-ja-rakentaminen/kaupunkisuunnittelu/kaupunkisuunnittelun-julkaisut#luonto-11325>.

